

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

TRENING TWÓRCZEJ WYOBRAŹNI pt.: „Twórcze zabawy wyobraźni”

Trening twórczej wyobraźni to spotkanie podsumowujące efekt dwumiesięcznej pracy dzieci. W ramach projektu uczniowie z klasy drugiej i czwartej spotykali się raz w tygodniu na warsztatach realizowanych w pracowniach Jaworskiego Ośrodka Kultury. W szkole grupy tworzyły impresje artystyczne malarskie i rysunkowe powiązane z celami warsztatów w których brały udział. Sześć spotkań pozalekcyjnych i w ramach lekcji plastyki to sześć prac, które zostały naklejone na sześcian i stworzyły podstawę dla budowania *Obrazu* w przestrzeni, rozbudowywania wyobraźni dotyczącej struktury *Obrazu*. Scenariusze do zajęć pozalekcyjnych stworzyła nauczycielka klasy II zgodne z zakładanymi celami projektu i opartymi o podstawę programową dla edukacji wczesnoszkolnej.

Proponowane w scenariuszu zadania służą rozwijaniu myślenia twórczego i zachowań kreatywnych. Rozbudowują także wiedzę na temat plastycznych form i narzędzi dla przekazu i komunikatu artystycznego. Podczas ćwiczeń autorzy prac będą mogli opowiadać o swoich pracach, dowolnie je interpretować, za ich pośrednictwem komunikować ważne dla siebie treści. Pokazane ćwiczenia służą także budowaniu przestrzeni dla bycia widzem, odbiorcą. Pozwalają nabywać umiejętności do opisu *Obrazu*, wzmacniają kompetencje komunikacyjne, umiejętność wyrażania własnych przeżyć. Do pracy z kostką zainspirowały mnie propozycje S. Bowkeeta, M. Olczak, W. Karolaka, plastyka teatralna J. Berdyszaka, także zadania wykorzystywane w treningu twórczości E. Nęcki. Propozycje, które wybrałam są tylko fragmentem możliwości pracy z kostką. Mam nadzieję, że dla poszukujących instruktorów sam pomysł kostki będzie inspiracją do tworzenia własnych tematów, ćwiczeń i sytuacji edukacyjnych. A oto niektóre możliwości wykorzystania kubika: tworzenie opowiadań uwzględniając fabuły realne i fantastyczne, mieszając wątki lub wychodząc od fantastycznego kończąc na realnym. Uwzględniając środowisko życia, porę dnia lub dzień. Układanie opowiadania według osobistych skojarzeń, z różnych perspektyw, z wykorzystaniem emocjonalnego tła, z tłem budującym nastrój, historycznym, itp.. Kojarzenie ilustracji kostki z muzyką, układanie kostek opowiadając daną linię melodyczną; Budowanie i rozbudowywanie obrazów, wątków, historii poprzez dodawanie innych obrazów, zakrywanie, wstawianie innych kostek np. „białych plam”, „czarnych”, kolorowych, układanie horyzontalne czy wertykalne tworząc w ten sposób sytuacje służące stawianym w danym zadaniu celom, w temacie służącym lepszemu jego rozumieniu. Tematy w pracy z kostką mogą dotyczyć przeróżnych problemów. Układanie kostek może reprezentować abstrakcyjne pojęcia, służyć ćwiczeniu zmysłów. Kostki mogą stanowić element dialogu, wyróżnienie cech charakterystycznych dla danej rozmowy. Wskazywać na emocje, postawy, upodobania. Można układać z nich różnego rodzaju piramidy. Kostki nadają się do tworzenia gier. Jako inspirację zadań plastycznych, literackich i muzycznych. Jak pisał Jan Berdyszak: „Przestrzeń zabawy jest przestrzenią symboliczną. Oznacza to, że obejmuje swym zasięgiem obszar nieskończenie większy od tego, w którym się naprawdę odbywa”¹. I jak powiedział J. Dawey: „Doświadczenie pozwala na radość z samej czynności posuwania się na przód”, radości płynącej z każdej chwili życia. Jest jednością zmysłów, potrzeb, odruchów i działań, jest „skutkiem, znakiem, a również nagrodą wzajemnych oddziaływań ustroju z otoczeniem, oddziaływań, które osiągają pełnię, stają się współuczestnictwem i obcowaniem”².

¹ V. Sajkiewicz (2000), *Przestrzeń animowana*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, str. 88.

² J. Dawey (1975), *Sztuka jako doświadczenie*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Zakład Narodowy Imieniem Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s. 28-29.

Autor scenariusza: Renata Kostulska

Czas: nieograniczony

Miejsce: pracownia plastyczna

Uczestnicy: dzieci klasa II

Cele:

- Badanie struktury obrazu oraz procesu;
- Poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Jakie są składowe obrazu i co oznaczają jego poszczególne części? Jaka jest materialna forma obrazu?
- Analiza Obrazu: interpretacja kompozycyjna, kolorystyczna, organizacja przestrzenna, światło;
- Uruchamianie wielu zmysłów w twórczym myśleniu i działaniu;
- Rozwijanie komponentów twórczego myślenia, myślenia dywergencyjnego;
- Poszukiwanie inspiracji;
- Rozbudzanie wyobraźni;
- Tworzenie warunków dla przeżycia estetycznego;

PRZEBIEG WARSZTATÓW:

1. **Przywitanie.** Dzieci przybyły na warsztaty poprzebierane w różne postacie z bajek. Ponieważ w świecie bajki i wyobraźni wszystko jest możliwe, a świat fantazji przeplata się z realnym łatwiej o łamanie schematów i uwolnienie umysłu do twórczej zabawy. Prowadzący odsłania dzieciom cel spotkania w wspólnej zabawy – poszukiwanie wejścia do krainy bajek.
2. **„Moja bajka to...”.** Zabawę rozpoczynamy od przedstawienia się i powtórzenia okrzyku połączonego z gestem, który prezentuje każdy uczestnik.
3. **„Jak naukowiec znalazł wejście do krainy bajek”.** Następnie prowadzący czyta opowiadania 14letniej Kamili Halfarovej, laureatki konkursu literackiego realizowanego w Jaworze i Turnovie w ramach projektu „Wsparcie i rozwój współpracy partnerskiej Jawor -Turnov” pt.: „Jak naukowiec znalazł wejście do krainy bajek”. Po przeczytaniu historii rozmawiamy z dziećmi o tym co przydarzyło się naukowcowi, czego szukał? Co znalazł? Zachęcenie do wspólnego poszukiwania własnego wejścia do krainy bajki. Znalezienia klucza, który otwiera jej drzwi.
4. **Kostka.** Dzieci poproszone są o odszukanie na foyer kostek ze swoimi pracami i uważne obejrzenie ich. Przypomnienie sobie historii powstania każdego obrazu. Tematu, tytuły pracy, wrażeń jakie towarzyszyły rysowaniu i malowaniu. Prowadzący wybiera jedną z kostek, stawia na środku. Zaprasza dzieci do obejrzenia wybranej kostki. Przyjrzenia się z góry obrazowi. O czym może opowiadać? O czym jest ta historia? Dokłada kolejną kostkę,

pyta o to co mogło być dalej.

5. Dzieci dokładają swoje kostki do rozpoczętej historii i dopowiadają bajkę.
6. **„Cisza?”** Prowadzący dokłada w pewnym momencie kostkę bez obrazów. Opowiadając mówi: „Nagle co to? Kostka bez obrazu, czy to cisza? Pustka? Mgła? Niewiadoma? Tajemnica?”. Kostka bez obrazów służy pobudzeniu dzieci do fantazjowania.
7. **„W bok i obok”**. Prowadzący dokłada kostkę w bok. „Coś dzieje się obok jakaś inna historia! Bajka zatacza koło, kilka wątków opowiadania dzieje się w tym samym momencie”.
8. **Postać**. Stawiamy między kostki krzesło, sadzamy na niej jedno z dzieci – postać z bajki, która może nam coś o sobie opowiedzieć, odstąpić emocje, ukierunkowuje tworzone wspólnie opowiadanie. Nagle pojawia się kolejna postać: - za kostką, - przed kostką. Ptak przelatuje nad obrazem, dżdżownica pełźnie pod obrazem. Opowiadanie się rozbudowuje.

II wariant:

9. **Od początku do końca**. Prowadzący kładzie dwie kostki po przeciwnych stronach sali (może być po przekątnej). Jedna z nich jest kolorowa, z każdej strony naklejony jest dziecięcy rysunek, druga jest szara lub złota (obsypana brokatem, pomalowana sprayem). Zadaniem dzieci jest dokładanie kostek z obrazami, opowiadanie historii rozpoczynając od szarej lub złotej kostki kończąc na kolorowej, lub odwrotnie rozpoczynając od kolorowej uzupełniając przestrzeń dostawiając aż do szarej lub złotej.

III wariant:

10. Tytuł opowiadania jest podany, dzieci poszukują obrazów na kostkach, które mogą zilustrować tworzone opowiadanie na dany temat. Propozycja tematu może być różna w zależności od celu jaki chcemy osiągnąć lub inspirowana sytuacją zaistniałą w danej chwili w grupie, postacią itp.

Kolejne ćwiczenia:

11. **Jaka postać z bajki mogłaby mieć daną kostkę i dlaczego?** Prowadzący wybiera jedną kostkę i pyta dzieci o jej właściciela. Jaka postać z bajki mogłaby mieć daną kostkę i dlaczego? Do kogo mogłaby ona należeć? Który z obrazów na to wskazuje?
12. **W poszukiwaniu Obrazu**. Dzielimy uczestników zajęć na kilka grup, tak ,by w każdej grupie było około 4/3 osób. Zadaniem uczniów jest spośród swoich kostek wybieranie jednej reprezentacyjnej, która odpowiada interpretacji słowa, wiersza, przysłowia – w zależności od możliwości grupy np. przerwa w szkole. Dzieci szukają pośród dostępnych obrazów tego, który mógłby zilustrować zadanie, lub wskazują na kostkę, jako całość. Uzasadniają wybór.
13. **Waga to moja odwaga**. „Aby móc szukać wejścia do krainy bajek potrzeba odwagi – gdyby

- twoja kostka to była odwaga i położyłbyś ją na wadze to ile by ważyła? Jaka byłaby ciężka? Jaka ciężka jest twoja odwaga?” Dzieci ilustrują „ciężar” swojej odwagi podnosząc próbując podnieść kostkę. Prowadzący stymuluje to ćwiczenie pytaniami, wprowadzając elementy grozy itp.
14. **Głód.** Prowadzący wybiera jedną kostkę stawia na środku prosi o wybranie obrazu, lub sam na niego wskazuje. Kieruje do dzieci pytanie: „Gdyby ten obraz był głodny to czego byłby głodny?”
 15. **Gaduła.** Dzieci poproszone są o ustawienie się wraz z kostkami w rzędzie, twarzą do prowadzącego. Wybranie jednego z obrazu. Prowadzący pyta: „Gdyby wasz obraz umiał mówić jakie pytanie byście mu zadali? Czego chcielibyście się od niego dowiedzieć?”. Każdy uczestnik podaje swoje propozycje.
 16. **„...a dlaczego?”.** Prowadzący wybiera jedną kostkę z niej jeden obraz i zadaje pytanie z nim związane, np. Dlaczego trawa na tym obrazie jest zielona? Dzieci odpowiadają, prowadzący nawiązując do odpowiedzi zadaje kolejne pytanie. Ćwiczenie trwa tak długo, aż uda się wyczerpać możliwości zadawania pytań do danego wątku związanego z obrazem.
 17. **Skarb.** „Gdyby w pudełku był ukryty dla ciebie skarb – co by nim było?”. Dzieci fantazjują na temat skarbów.
 18. **Budowniczy.** Kostka może być jak cegła tworząca mur domu, z pudełek można zbudować most, wrota, statek. Dzieci poproszone są o podzielenie się w mniejsze grupy i przygotowaniu scenek, które będą próbowały odgadnąć inne grupy. Kubiki mają pomóc w tworzeniu tła, fabuły lub w jakiś inny sposób aranżować daną scenkę. Dzieci prezentują swoje propozycje (np. Fragmentów z bajek, same bajki itp.). Inne grupy odgadują. Następuje zmiana.
 19. **Wspólne budowanie.** Wspólnie budujemy zamek. Ustawiamy z pudełek wieże, mur obronny itp.
 20. **Zakończenie zajęć.** Pytania o refleksje dzieci. Wykonanie wspólnej fotografii z kostkami – pracami dzieci. Zaproszenie na uroczyste zakończenie projektu podczas którego dzieci będą mogły zobaczyć swoje kubiki w przedstawieniu przygotowanym przez młodzieżową grupę teatralną JOK.

Literatura:

S. Bowkeet, *Wyobraź sobie, że...Ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie uczniów*, WSiP, Warszawa 2000

Opowiem Ci swoją bajkę. Prace laureatów konkursu literackiego realizowanego w Jaworze i Turnovie w ramach projektu „Wsparcie i rozwój współpracy partnerskiej Jawor – Turnov”. Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

**Konspekt lekcji muzealnej przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie”
dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+”
Edukacja artystyczna”**

Lekcja muzealna pt.: „Kontemplacja obrazu – spotkanie z historią obrazu”

Autor: Mirosław Szkiłdź

Czas: około 90 minut

Miejsce: Muzeum Regionalne w Jaworze

Uczestnicy: uczniowie klasa IV

Cele:

Przybliżenie znaczenia widza w procesie odbioru obrazu

Przybliżenie pojęcia kontemplacji jako ważnego elementu w procesie percepcji dzieła sztuki

Znaczenie ekspozycji malarskich

Pogłębienie rozumienia kontekstu miejsca, technik wystawienniczych

Przypomnienie zasad obowiązujących zwiedzających w muzeum

Przybliżenie znaczenia kontekstu kulturowego powstania obrazu

Na podstawie wybranych dzieł sztuki pokazanie bogactwa informacji jakie można dostrzec poprzez uważną obserwację dzieła. Odniesienia do współczesności

Pogłębienie percepcji i recepcji dzieł sztuki.

Przybliżenie wybranych ważnych zabytków znajdujących się w Muzeum Regionalnym w Jaworze jako przykład dziedzictwa kulturowego nie tylko regionu

Przybliżenie pojęć związanych z malarstwem epitafijnym, portretowym, zaangażowanym ideowo, symbolicznym.

Wskazanie na obraz/malarstwo wybranych epok jako spektrum nie tylko informacji historycznych i kulturowych, ale również estetycznych, wrażeniowych, emocjonalnych.

Pogłębianie umiejętności czerpania z obrazu doznań, które uwrażliwiają na piękno i czynią nas bogatszymi ludźmi.

Przebieg lekcji:

1. Na wstępie lekcji dzieci poznają czym jest w istocie „kontemplacja”. W tym kontekście jest ona rozumiana jako głębokie rozmyślanie, przypatrywanie się, rozważanie, trwanie w zadumie. Refleksja i interpretacja.
2. Wyjaśnienie na czym polega zwiedzanie ekspozycji malarstwa - bez pośpiechu, z potrzebą wygospodarowania wolnego czasu. Poruszenie takich problemów jak: znaczenie kontekstu miejsca, ekspozycji obrazu – techniki wystawiennicze. Kierunków zwiedzania w muzeum, zasad panujących w muzeach czy galeriach.
3. Jak patrzeć na obraz. Omówienie kontekstu kulturowego powstania obrazu. Aspekt widza, odbiorcy. Odbioru i interpretacji dzieła. Umiejętność poszukiwania treści (opowiadanie o tym co sądzisz, że widzisz), znaczenie historii dla procesu odbioru obrazu. Historia sztuki.
4. Średniowieczne malarstwo ścienne jako przykład najstarszego jaworskiego malarstwa oraz religijności tamtego okresu i bogactwa informacji o życiu codziennym człowieka. Zadaniem uczniów jest poszukiwanie i rozpoznawanie szczegółów ubiorów, porównanie ze

współczesnymi. Przyjrzenie się na obrazie przedmiotom codziennego użytku i odgadywanie do czego to służyło. Wyjaśnienie ich przeznaczenia i historii.

5. Obraz jako pamiątka po bliskiej osobie – malarstwo epitafijne XVI wieku. Wyjaśnienie co to jest epitafium. Szukanie postaci na obrazie, odniesienie do przypowieści biblijnych. Historyczne i kulturowe konteksty ukryte w treści obrazu.
6. Siedemnastowieczne portrety czyli sposób na zatrzymanie czasu. Dzieci próbują odnaleźć w portretowanych osobach cechy współczesnego człowieka.
7. Obraz zaangażowany ideowo czyli XIX-wieczny realizm w malarstwie na przykładzie obrazu „Bitwa nad Kaczawą”. Dzieci opisują szczegóły obrazu, doszukują się dźwięków – odniesienie do wcześniejszych warsztatów w których uczestniczyły, prowadzonych metodą „Udźwiękowanie obrazu”.
8. Twórcy własnych światów – lekcja na wystawie współczesnego malarstwa polskiego.
9. Podsumowanie

Scenariusz warsztatu: „Kiedy zgaśnie światło. Obraz malowany zmysłami”

Autor: Ewa Mizera – Raczkowska

Czas: około 140 min.

Miejsce: park, las, następnie duża sala.

Uczestnicy: dzieci , 7-9 letnie

Cele:

- Pogłębienie refleksji nad otaczającym nas światem kolorów, zapachów i faktur natury.
- Poszerzenie myślenia twórczego i percepcji zmysłowej.
- Poznanie i rozwijanie ekspresyjnej wypowiedzi w technice land – art.
- Konfrontacja natury ujarzmionej przez człowieka oraz natury swobodnej.
- Poznawanie nietradycyjnych środków wyrazu wypowiedzi plastycznej.
- Budowanie przeżycia estetycznego poprzez bezpośredni kontakt z naturą.

Metody:

1. Praca w grupie w otwartej przestrzeni lasu lub parku, wspólne kontemplowanie przyrody, swobodne wypowiedzi na temat doznań zmysłowych: dotyku, wzroku, węchu:

21. Gromadzenie materiału-wybór

22. Kompozycja „znaleziona” w naturze

2. Praca indywidualna: możliwość wyrażenia plastycznie swoich odczuć i wrażeń; tworzenie kompozycji : kwadrat w kwadracie. Włączenie kompozycji znalezionej-ujarzmionej, zamkniętej w folii do swobodnej, budowanej z wybranych elementów natury.

Efekty:

1. Umiejętność dostrzegania możliwości tworzenia w różnych warunkach, z nietypowych materiałów.
2. Umiejętność twórczego przetwarzania natury, tworzenia w technice land-art.
3. Poznanie zagadnień kompozycyjnych: kompozycja otwarta, zamknięta, obraz w obrazie, przestrzeń poza obrazem.
4. Poszerzenie kompetencji z zakresu ekspresji przez sztukę – umiejętność samodzielnego tworzenia dzieła sztuki.

Przebieg zajęć:

Część I. Idziemy do lasu lub parku, jest jesień, liście są kolorowe, złote, czerwone, może jeszcze zielone, leżą na ziemi, spadają, wirują, są suche, wędzną, nabierają kształtu, zmieniają formę. Patrzymy na trawę, zieloną, pożółkłą, szarą, brązową, zbieramy małe gałązki, liście, może kwiatki. Rozglądamy się, wachamy, dotykamy. Zbieramy, pakujemy do woreczków, zabieramy ze sobą.

Część II. Zabraliśmy ze sobą kwadratowy kawałek folii. To będzie nasz mały obraz: kompozycja znaleziona w naturze. Patrzymy dokoła, szukamy na ziemi fragmentu, który chcielibyśmy zatrzymać, zabrać ze sobą do pracowni, do szkoły. Szukamy miejsca z małymi roślinkami, liśćmi, kamykami, które są oderwane od podłoża. Może komuś spodoba się ziemia albo piasek czy igliwie, może oderwana od drzewa kora albo pozostawiona przez pająka pajęczyna. Przyglądamy się, wybieramy, przyklejamy z pomocą osoby prowadzącej.

Część III. Wracamy do szkoły, do pracowni. Przynieśliśmy ze sobą naszą kompozycję na folii. Obraz uwięziony. Naklejamy ten kwadrat na dużą, kwadratową tekturę wybierając dla niego miejsce. Mały obraz w dużym obrazie. Kompozycja z kwadratów. Teraz wysypujemy z naszych małych woreczków znalezione, wybrane przez nas drobne elementy natury. Oglądamy, patrzymy. Czy chcielibyśmy coś dodać do naszej kompozycji? Co przykleić-dokleić w miejscach pozostałych na tekturze? Czy te same rzeczy, które są na małym? A może zupełnie coś innego? Czy będą to płaskie liście czy może wypukłe kamyki i patyczki? A może wszystkiego po trochu? Jak to poukładać? Symetrycznie czy chaotycznie? Otworzyć czy zamknąć kompozycję?

Część IV. „Malujemy” obraz. Dotykamy, wybieramy kształty lub fakturę przyklejamy drobne, leśne elementy bezpośrednio do tektury. Jeśli są twarde i ciężkie możemy wykorzystać do kompozycji darty lub cięty papier szary pakowy lub bibułę albo papier śniadaniowy. Możemy posmarować, pognieść, uformować (w dowolnej kolejności) i wtedy przymocować do takiej faktury oklejając, zawijając, lub budując formy półprzestrzenie. Nasz mały kwadrat pozostaje taki, jakim był. Tworzy element kompozycji. Kwadrat w kwadracie. Kompozycja w kompozycji. Sztuka ziemi – land art. O tych zagadnieniach możemy porozmawiać oglądając nasze prace, podziwiając obrazy. Co chcielibyśmy o nich powiedzieć? Rozmawiamy, oglądamy, prezentujemy prace na wspólnej wystawie.

Możemy również prace dobrać się ze sobą podobieństwem kompozycji, lub użytych materiałów albo stworzyć wielki, leśny obszar na podłodze sali i zaprosić gości do kontemplacji natury na przykład przy dźwiękach głosów ptaków.

„Kiedy zgaśnie światło, ten obraz nadal można odczuwać, dotykając go, słuchając. Mając w wyobraźni wrażenia zapachu z parku. Obraz nawet po wyłączeniu światła nadal może opowiadać i przemawiać do nas poprzez zmysły”.

Materiały:

Woreczki foliowe śniadaniowe, po 3 dla każdego uczestnika, klej wikol : 2 opakowania półlitrowe albo kilka mniejszych, plastikowe pojemniki do rozmieszania kleju (po jednym dla uczestnika), Pędzle do rozprowadzania kleju (po jednym dla uczestnika), folia samoprzylepna przezroczysta, 2 arkusze 100/70 cm, tektura do wycięcia kwadratów min.40/40 cm (1kwadrat dla jednego uczestnika), miękki biały papier (może być śniadaniowy 4 opakowania), bibuła-krepina biała, szary cienki papier pakowy, nożyczki : jedno na dwóch uczestników lub dla wszystkich, folia dla zabezpieczenia stołów lub/i podłogi, ręczniki papierowe, naczynia na wodę do mycia pędzli, 1 nożyk plastyczny do cięcia papieru, taśma klejąca, pastele olejne.

Zaplecze: Duża sala z możliwością wykorzystania do pracy stołów lub podłogi. Odtwarzacz CD. W pobliżu las lub park.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

Udzwiękowanie obrazu: Martin Guhn, 1926, „Izba dolnośląska”, depozyt Parafii Ewangelicko – Augsburgskiej w Jaworze – Muzeum Regionalne w Jaworze

TYTUŁ: Szeptem o obrazie / szepty z obrazu. Gry i zadania aktorskie z wykorzystaniem metody „Udzwiękowania obrazu” dla dzieci z klasy IV SP

Realizacja: Katarzyna Kabat

Cele:

- Zgodnie z założeniami projektu celem warsztatów jest przedstawienie dzieciom atrakcyjnych form pracy z obrazem, przy obrazie, dzięki obrazowi – tak, aby uczestnicy mogli w sposób bezpośredni zapoznać się m.in. z możliwościami interpretacyjnymi danego dzieła.
- Zgodnie ze strukturą programu – scenariusz uwzględnia następujące założenia: poszerzenie pola percepcji obrazu, budowanie przeżycia estetycznego poprzez bezpośredni kontakt z dziełem sztuki, wielozmysłowość w twórczym myśleniu i działaniu – celem ekspresji i artystycznej wypowiedzi dziecka.
- Przedstawia metodę „udzwiekowania obrazu” – jako formę zabawy twórczej mającej wpływ na kształtowanie świadomego widza, wchodzącego w interakcję z dziełem.
- Uczy poszukiwać osobistych odniesień w działaniach parateatralnych.
- Kształtuje kompetencje- zintegrowane kompetencje w ramach czterech kategorii uczestników procesu artystycznego: ARTYSTA (twórca), WYKONAWCA, ODBIORCA, KRYTYK.

PRZEBIEG WARSZTATÓW:

Warunki wyjściowe:

Spotkanie przed omawianym obrazem.

Zabawy teatralne:

Zabawy pantomimiczne mające na celu nabycie „świadomości ciała” oraz wprowadzające pojęcia: komunikacji niewerbalnej i pantomimy. Postawa ciała i emocje *malowane* na twarzy. Zadania nawiązujące do postaci i sytuacji z obrazu:

- Jak wygląda postawa ciała osoby niosącej tacę z dzbankiem, a jak osoby siedzącej przy kołowrotku?

- Na co / na kogo skierowany jest wzrok dwóch mężczyzn na obrazie? Znajdź powód / uzasadnienie – dlaczego jeden z nich opiera się o stół, a drugi siedzi / w jaki sposób siedzi / dlaczego siedzi (dopiero usiadł, czy zaraz wstanie)?

- Co możemy powiedzieć o relacjach kobiet przy kołowrotku? Jaki byłby ich ruch, gdyby postaci z obrazu ożyły? Czy z układu ciała / rysunku postaci na obrazie – możemy zwrócić uwagę na relacje między nimi (rozmawiają, pomagają sobie, patrzą w tę samą stronę) ?

Spróbujmy wcielić się w postaci z obrazu i wyobrazić sobie, co mówią, o czym rozmawiają. Czy postawa ich ciała determinuje / ma wpływ na sposób mówienia? (Znaczenie oddechu i intonacji w wypowiedziach interpretacyjnych).

Analiza obrazu / Autor Martin Guhn, 1926:

Rozważania dziecięce: rozmowa z dziećmi na temat obrazu, wokół obrazu, *poprzez* dany obraz.

Co robią / czym się zajmują postaci na obrazie? Ile ich jest? Jak mogłyby się nazywać / mieć na imię? Kim są / dla nas / dla siebie? Co to za miejsce, w którym się znajdują? Czy to, co robią, sprawia im przyjemność? Czy w tym pomieszczeniu mógłby stać telewizor, radio? O czym bohaterowie interpretowanego obrazu / sceny mogą rozmawiać? Na jaką porę roku wskazują ubrania postaci? Jak zatyłowałbyś ten obraz?

Eksperymenty dźwiękowe: rozmowa na temat dźwięków i ich demonstracja. Tworzenie - krótkie poszukiwanie dźwięków z przedmiotów przyniesionych przez dzieci – do wykorzystania.

Dźwięki, które moglibyśmy *usłyszeć z tego obrazu*, to... Rozmowa (kogo z kim, o czym...). Dźwięki przestrzeni do której wchodzi „Gospodyni” i dźwięki z przestrzeni, z której przychodzi... *Muzyka* przedmiotów, widocznych na obrazie (skrzypienie podłogi i krzesła; dźwięk porcelany; westchnienia osoby palącej fajkę, inne). Rozmowa postaci stojącej z siedzącą...

Które dźwięki „pasują do obrazu”? Które dziwią? Jaki dźwięki mogłyby „wpadać” przez okno, jeśli założymy, że jest otwarte? Co wiemy o wynalazkach obecnych w 1926 roku, a które mogłyby tworzyć przestrzeń dźwiękową ulicy z tego okresu? Dźwięki – jakich- dziecięcych zabaw podwórkowych mogłyby pojawić się w pokoju?

Zadanie dla każdego dziecka: wymyśl jedno zdanie, które mogłoby *paść z ust* wybranej przez ciebie postaci z obrazu – zdanie będące w zgodzie z treścią i klimatem sytuacji namalowanej przez artystę.

Głośne wypowiedzi dzieci i zwrócenie uwagi na interpretację (powiedz to: ze znużeniem, jako ważną informację, z radością, ze smutkiem, z niecierpliwością, z rozmarzeniem itp.)

Wypowiedzi dzieci wraz z zastosowaniem właściwego elementu dźwiękowego (np. wypowiedź Gospodyni: „*Przyniosłam herbatę / dźwięk porcelany . Zapraszam, póki gorąca / dźwięk porcelany*”, drugi przykład: „*Chyba będzie wojna / dźwięk wypuszczanego dymu fajkowego z ust mówiącego mężczyzny*”.

Gra teatralna:

Zabawa „w dyrygenta” dźwięku – grupowe „oddanie” przestrzeni dźwiękowej wybranego obrazu w oparciu o sygnały „dyrygenta”. Przedstawienie logiki dźwiękowej wypowiedzi w zabawie z obrazem.

„Dyrygent” pokazuje gestem, w jakim momencie wszystkie postaci z obrazu mówią jednocześnie (głośniejsz lub ciszej) – efekt dźwiękowy, który może usłyszeć osoba przechodząca przez pokój.

„Dyrygent” wskazuje postaci na obrazie, które wypowiadają swoje – wcześniej przećwiczone i udźwiękowiane - zdania.

Dzieci dostrzegają logikę właściwą do udźwiękowania obrazu. Zdają sobie sprawę z kolejności zastosowanych efektów, tak by odbiorca zrozumiał przekaz dźwiękowy, bez tzw. szumów (czyli dźwięków niezaplanowanych).

Szukamy anegdoty:

Co mogłoby zostać powiedziane szeptem? I dlaczego? Kiedy mówimy szeptem, do kogo, w jakim celu? Pojęcie tajemniczej wiadomości, przekazu... *Szeptem* na scenie – czyli głośno...

Udźwiękowanie obrazu* w podziale na 5-6 osobowe grupy:

1. Przypisanie dzieciom ról – postaci występujących na obrazie. Próby dialogów. Połączenie tekstu z założeniami dźwiękowymi, które mogą oddać przestrzeń i rodzaj miejsca, w którym toczy się akcja.
2. Ułożenie planu prezentacji dźwiękowej: WSTĘP- AKCJA – ZAKOŃCZENIE.
3. Próba poszczególnych SCEN.

4. *Montaż całości i próba całości.*
5. Prezentacja – zgodnie z ustalonym zagadnieniem / problemem / zagadką – Kto mówi szeptem...
6. Nadanie tytułów poszczególnym prezentacjom.

PODSUMOWANIE WARSZTATÓW:

Praca plastyczna pt. Twórcza książeczka. Praca o charakterze relaksacyjnym, mająca na celu podkreślenie twórczego myślenia właściwego dla odbiorcy dziecięcego.

Książeczkę wykonano w oparciu o pomysł zawarty w publikacji „Little witche` sorcery” autorstwa wileńskiej artystki Jurate Racinskaite wydanej w Wilnie w 2003 roku.

Proponowane zdanie domowe: www.warsztatsztuki.pl i zaproszenie dzieci na wystawę SAMOOSŁUGOWE MUZEUM – Muzeum Współczesne Wrocławia.

Przekazanie nauczycielce brystoli na kolejne prace dzieci przygotowywane w ramach projektu na kubik, element wiążący poszczególne warsztaty i zadania.

MATERIAŁY: Bloki rysunkowe, kredki (ołówkowe, świecowe, inne), flamastry, markery, cienkopisy, biały brystol (prace na kubik), blok rysunkowy A4 (do przygotowania książeczek)

- Udźwiękowanie obrazu – metoda prezentowana w PWST w Krakowie – Wydział Zamiejscowy we Wrocławiu – profesor Anna Proszkowska / Teatr plastyczny

Absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego, Studiów Podyplomowych Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie oraz Studiów Podyplomowych Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu; specjalista ds. Public Relations; kierownik i starszy instruktor MultiCentrum2 Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Adeptka i aktorka Wrocławskiego Teatru Pantomimy Henryka Tomaszewskiego; Współautorka i redaktorka podręczników szkolnych serii „Mój Świat” Wydawnictwa Szkolnego PWN z zakresu metod teatralnych i zintegrowanych form nauczania. Były pracownik Wrocławskich Pracowni Edukacji Kulturalnej realizujący zadania problemowe z obszaru oferty rodzinnej skierowanej do mieszkańców Wrocławia.

**Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam” w obrębie projektu
„ZANURZENI W OBRAZIE” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach
Programu Dom Kultury+. Edukacja artystyczna**

Temat spotkania: „ Marzenia jak motyl tańczące”

Technika: Mokre na mokrym

Materiały: bloki, kolorowe tusze, pędzle, styropian, szpilki

Pomoce: Fragmenty nagrań baletów: „Święto wiosny”, „I przejdą deszcze”, „Dziadek do orzechów” w wykonaniu tancerzy Polskiego Baletu Narodowego, zdjęcia obrazów Wandy Badowskiej Twarowskiej – balet w malarstwie.

Cele zajęć:

Zapoznanie dzieci z pojęciem - balet.

Dostarczenie uczniom wrażeń emocjonalnych w kontakcie z dziełami - „żywymi, tańczącymi obrazami” artystki Wandy Badowskiej Twarowskiej.

Pobudzenie wyobraźni i fantazji dziecięcej, poprzez ilustrowanie scen realnych i fantastycznych. Łączenie ruchu i muzyki w tworzeniu obrazu.

Malarskie eksperymentowanie z kolorem, jako budulcem obrazu.

Próby uwzględnienia w pracach wielkości i kształtu postaci.

Doskonalenie umiejętności posługiwania się techniką „mokre na mokrym”.

Przebieg zajęć:

- Projekcja krótkich fragmentów nagrań baletów: „Święto wiosny”, „I przejdą deszcze”, „Dziadek do orzechów” w wykonaniu tancerzy Polskiego Baletu Narodowego.
- Burza mózgów - Co to jest balet? Dzieci samodzielnie próbują wytłumaczyć znaczenie pojęcia, na forum klasy wypowiadają swoje propozycje. Wspólne zdefiniowanie terminu balet (Widowisko teatralne, którego głównym ośrodkiem wyrazy jest taniec z towarzyszeniem pięknej muzyki i wspaniałej dekoracji).
- Pokaz zdjęć obrazów Wandy Badowskiej Twarowskiej - współczesnej artystki, tematycznie związanej z baletem, której prace cechuje ogromny ładunek emocji.
- Swobodne wypowiedzi uczniów na temat oglądanych prac. (Dzieła są oszczędne w kolorach, o prostej kompozycji, uproszczonym i ekspresyjnym ruchu).
- Podanie dzieciom tematu i techniki wykonania prac. Dowolna interpretacja malarskiego przedstawienia tematu „Marzenia jak motyl tańczące” techniką „mokre na mokrym”. Przypomnienie uczniom na czym polega malowanie tą techniką (Należy zwilżyć wodą całą kartkę, następnie przymocować ją do podłoża, aby się nie pofałdowała i nakładać tusz, który się swobodnie przenika i rozplywa, dając miękką linię konturu).
- Delikatne przeniesienie prac do „suszarni”.
- Ewaluacja zajęć. Uczniowie na tablicy przypinają uśmiechniętą buźkę, gdy dobrze się bawili na zajęciach lub smutną, gdy im się nie podobało.

**Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam” w obrębie projektu
„ZANURZENI W OBRAZIE” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach
Programu Dom Kultury +Edukacja artystyczna**

Temat spotkania: „ Zdrowy obraz”

Technika: dowolna

Materiały: bloki, kredki ołówkowe, pisaki, tusze, pastele, farby, pędzle, kolorowe papiery, taśma klejąca, klej, folie samoprzylepne

Pomoce: Barwne i przejrzyste ilustracje oraz wybrane, krótkie informacje zawarte w książce E. Pascual, M. Patino „Konserwacja malarstwa”

Cele zajęć:

Utrwalenie i usystematyzowanie elementarnej wiedzy dzieci (adekwatnie do wieku) z zakresu konserwacji zabytków zdobytej podczas warsztatów w Muzeum Regionalnym w Jaworze oraz poszerzonej podczas dodatkowych zajęć „Poszukuję-eksperymentuję- zdobywam”.

Kształtowanie u dzieci postaw poszanowania tradycji i kultury własnego narodu.

Wdrażanie dzieci do odpowiedzialności, wytrwałości i kreatywności.

Umożliwienie uczniom wzbogacenia kompetencji z zakresu recepcji i percepcji sztuki, poprzez kontakty z zabytkami.

Budowanie szacunku wobec dziedzictwa kulturowego.

Dostarczenie uczniom możliwości „wchodzenia w interakcję z dziełem”.

Rozwijanie twórczego myślenia, pobudzanie do działania i wyzwolenie swobodnej ekspresji u dzieci.

Przebieg zajęć:

- Przypomnienie wiadomości uzyskanych w czasie zajęć warsztatowych w pracowni konserwatorskiej jaworskiego muzeum. Sprecyzowanie określeń terminu konserwator (renowator, restaurator).
- Pokaz ilustracji zawartych w książce „Konserwacja obrazów” wraz z komentarzem nauczyciela na temat: zasad konserwacji obrazów na płótnie, używania materiałów i urządzeń, warstw malarskich.
- Drama w pięcioosobowych grupach - „W PRACOWNI LEKARZA OBRAZÓW”.
- Prezentacja dram na forum klasy.
- Działalność praktyczna uczniów - Namalowanie dowolną techniką pracy pt. „W PRACOWNI ARTYSTY “. Na pracy dzieci mają pozostawić niepomalowane miejsca oraz celowo zniszczyć (rozedrzeć, rozciąć, pobrudzić, zagiąć) w niewielkich fragmentach swoje dzieła.
- Uczniowie zamieniają się swoimi pracami.
- Kolejnym zadaniem młodych artystów jest naprawienie uszkodzeń na pracy kolegi/koleżanki. Dzieci samodzielnie dobierają materiały i sposób „leczenia” uszkodzonych dzieł. Rola nauczyciela sprowadza się do nadzoru bezpieczeństwa działań i kontroli

poprawności wykonywania zadania.

- Prezentacja „zdrowych obrazów”. Swobodne wypowiedzenie się młodych artystów na temat wykonywanych prac i sposobów ich naprawy.
- Zakończenie zajęć.

**Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam” w obrębie projektu
„ZANURZENI W OBRAZIE” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach
Programu Dom Kultury + Edukacja artystyczna**

Temat spotkania: Muzyczna pocztówka

Technika: Malowanie rurką do napojów

Materiały: bloki , kolorowe tusze, farby plakatowe ,pędzle, rurki do napojów

Pomoce: Fragmenty nagrań utworów - Ballada As –dur Op. 47 F. Chopin, Ballade pour Adeline-R. Clayderman.

Cele zajęć:

- Umożliwienie dzieciom alternatywnego wyboru utworu muzycznego, najpełniej odzwierciedlającego ich gust muzyczny .
- Dostarczenie małym artystom inspiracji do tworzenia muzycznych obrazów w oparciu o wysłuchany utwór.
- Wdrażanie młodych twórców do słuchania muzyki fortepianowej, rozwijanie zainteresowań muzycznych. Stwarzanie dzieciom warunków do świadomego i aktywnego słuchania muzyki oraz wyrażania doznań w sposób werbalny i niewerbalny.
- Zapoznanie uczniów z techniką malowania rurką do napojów.
- Ćwiczenia oddechowe - rozdmuchiwanie kleksów.
- Rozwijanie ciekawości i zdolności twórczego myślenia.
- Ilustrowanie scen i sytuacji inspirowanych wyobraźnią i muzyką.
- Kształtowanie umiejętności pracy indywidualnej i zespołowej.

1. Przebieg zajęć:

2. Naświetlenie uczniom celów zajęć. Swobodna rozmowa na temat okoliczności wysyłania pocztówek, intencji składania życzeń, przekazywania pozdrowień itp..
3. Wysłuchanie przez dzieci dwóch odmiennych nastrojowo utworów muzycznych - Ballada As –dur Op. 47 F. Chopin i Ballade pour Adeline – R. Clayderman.
4. Swobodne, spontaniczne wypowiedzianie się uczniów na temat wysłuchanych utworów. Próby charakterystyki usłyszanych dźwięków (np. brzmienie jasne, pełne blasku lub ponure, szare itp.).
5. Zapoznanie uczniów z techniką malowania rurką do napojów (Na kartkę nakładamy pędzlem kleksy rozcieńczonej farby plakatowej lub tuszu. Następnie dmuchamy w rurkę przybliżoną do kleksa i rozdmuchujemy farbę, tusz; można obracać kartkę w różnych kierunkach. Rozdmuchiwana farba, tusz tworzą najprzeróżniejsze kształty, z których można wyczarować realistyczne i fantastyczne stworki).
6. Realizacja zadania praktycznego. Zadaniem dzieci jest wykonanie z zastosowaniem nowej techniki plastycznej ilustracji do jednego z wysłuchanych utworów muzycznych. Wykonana praca będzie stanowić pocztówkę, którą dzieci mogą zadedykować dowolnie wybranej

osobie (Nauczyciel dyskretnie nadzoruje pracę uczniów, udziela wyjaśnień, ale nie sugeruje rozwiązań).

7. Prezentacja prac. Zabawa: „Odgadnij, co to za utwór?”. Dzieci oglądają wykonane prace i próbują określić, które dzieła ilustrują muzykę F. Chopina, a które R. Claydermana.
8. Zadanie dla chętnych uczniów. Kto chce, może głośno powiedzieć, komu zadedykował swoją muzyczną pocztówkę.
9. Zakończenie zajęć.

**Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam” w obrębie projektu
„ZANURZENI W OBRAZIE” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach
Programu Dom Kultury+. Edukacja artystyczna**

Temat spotkania: „ Moja bajka! Tak to czuję,tak maluję.”

Technika: akwarela

Materiały: bloki , farby akwarelowe , pędzle.

Pomoce :wybrane pozycje książkowe dla najmłodszych , płyta CD z nagraniem fragmentu książki J. Grabowskiego „Puc ,Bursztyn i goście”, reprodukcje dzieł akwarelisty Juliana Fałata przedstawiające zwierzęta ,pejzaże górskie i sceny myśliwskie.

Cele zajęć:

Kształtowanie u dzieci zainteresowań czytelniczych i szacunku do książek.

Usystematyzowanie zdobytej wiedzy na temat wykonywania ilustracji książkowych i zdobytych pojęć w czasie warsztatów z profesjonalnym ilustratorem Magdaleną Kozieł.

Poszerzenie zasobu słownictwa u dzieci.

Zapoznanie uczestników z techniką akwareli.

Umożliwienie młodym artystom podczas twórczej działalności, ekspresyjnego wyrażania myśli i uczuć, poszukiwania nowatorskich środków wyrazu .

Stymulowanie wyobraźni dziecka, poprzez uważne słuchanie utworu uczenie kojarzenia faktów, tworzenia logicznej całości, ustosunkowywania się do przedstawionych sytuacji i bohaterów.

Doskonalenie sprawności manualnej uczniów, poprzez projektowanie własnych, jedynych w swoim rodzaju ilustracji.

Przebieg zajęć:

- Wspólna wycieczka do szkolnej biblioteki. Przeglądanie przez dzieci ilustracji w książkach oraz czasopismach dla najmłodszych i krótkie wyrażanie opinii na ich temat.
- Powrót do sali zajęć twórczych. Przypomnienie wiadomości uzyskanych od ilustratorki na temat sposobu tworzenia ilustracji książkowych oraz utrwalenie zdobytych pojęć związanych z przygotowaniem książki do druku. Zebranie informacji i wspólne zdefiniowanie słowa – ilustrator.
- Zapoznanie dzieci z techniką akwareli - nauczyciel objaśnia i demonstruje sposób malowania (Wyjaśnia uczniom, że farby akwarelowe są farbami wodnymi. Do malowania używa się płaskich i okrągłych pędzli wykonanych z włosia sobola, ponieważ układają się w szpic i są trwałe. Po pracy należy je umyć i wysuszyć, najlepiej włosiem w dół. Szkic wykonuje się ołówkiem, następnie nakłada farbę warstwami. Warstwy są przezroczyste, nazywa się to laserunkiem. Zaczyna się malować od nanoszenia warstw najjaśniejszych do najciemniejszych, do trzech warstw, gdyż papier bardzo namoczony odkształca się. Do malowania akwarelami używa się specjalnego, bardzo chłonnego papieru o chropowatej powierzchni).

- Prezentacja reprodukcji Juliana Fałata, jednego z najbardziej znanych i zasłużonych polskich akwarelistów.
- Słuchanie przez uczniów fragmentu książki J. Grabowskiego „Puc, Bursztyn i goście” z humorem opowiadającej o perypetiach czworonożnych przyjaciół.
- Indywidualna praca dzieci - WYKONANIE ILUSTRACJI DO WYBRANEJ CZĘŚCI WYSŁUCHANEGO UTWORU TECHNIKĄ AKWARELI.

(Nauczyciel nadzoruje i koordynuje pracę, indywidualnie udziela wskazówek dzieciom mającym problemy z zastosowaniem w praktyce nowej techniki malarskiej).

- Wyeksponowanie prac w klasie. Dzielenie się wrażeniami z zabawy w ilustratorów. Dostrzeganie walorów i odcieni przypadkowo powstałych w wyniku malowania techniką akwareli.
- Ewaluacja i zakończenie zajęć.

Opracowała: Agnieszka Olchówka

Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam ” w ramach projektu „ZANURZENI W OBRAZIE”

Temat spotkania : „Nokturn”

Technika: wydrapywanka - sgraffito

Materiały: bloki ,farby akwarelowe, świece, czarny tusz, pędzle, narzędzia do wydrapywania

Pomoce: nagrania muzyki F. Chopina, reprodukcje wybranych dzieł sztuki

Cele zajęć:

Wdrażanie dzieci do dostrzegania piękna w klasycie muzyki oraz wykorzystania jej do działań twórczych i zabawy.

Kształtowanie postaw poszanowania kultury własnego narodu.

Zachęcenie uczniów do próby analizowania i wyrażania poglądów oraz sądów na temat oglądanych reprodukcji.

Stworzenie uczestnikom okazji do ekspresji i transformacji doświadczanej rzeczywistości oraz możliwości wyrażania własnej osobowości.

Zapoznanie dzieci z techniką wydrapywanki i umożliwienie im twórczej działalności.

Przebieg zajęć:

- Wprowadzenie uczniów w tematykę spotkania i zachęcenie do aktywnej i spontanicznej pracy twórczej. Wyjaśnienie znaczenia słowa – nokturn w aspekcie muzyki (Utwory instrumentalne zainspirowany poezją nocy, najczęściej przedstawiane na fortepianie) i plastyki (Obrazy prezentujące sceny nocne ,zwłaszcza w przyrodzie).
- Dzieci siedzą w kręgu i wsłuchują się w dwa wybrane utwory F. Chopina -Nokturn e-moll (op.72nr1) oraz Nokturn cis moll.
- Nauczyciel prosi uczestników zajęć o wypowiedzenie się na temat odczuć i skojarzeń związanych z wysłuchaną muzyką. Zachęca dzieci do wyrażenia własnej opinii. Wypowiedzi dzieci ukierunkowywane są pytaniami prowadzącego.
- Tworzenie w grupach ruchomych obrazów- dram inspirowanych wysłuchanymi nokturnami.
- Oglądanie prezentowanych reprodukcji dzieł malarzy i omawianie ich: Caravaggia - „Powołanie św. Mateusza” (Dzieci opowiadają o półmroku dominującym na obrazie rozświetlanym pasmem ukośnego światła), Georges de La Tour „Hiob wyszydzany przez żonę”(Obraz nocny, kameralny, delikatnie oświetlony świecą”), Caspara Davida Friedricha „Drzewa w świetle księżycy” (Malarz lubuje się w niedoświetleniach i nocy), Charlesa Cotteta tryptyk „W kraju morza”(Środkowa część „Pożegnanie” jest sceną rodzajową utrzymaną w ciemnej, ziemistej paletce), Van Gogha „Gwiazdzista noc”.
- Podanie tematu pracy i pokaz sposobu wykonania wydrapywanki (na wcześniej

przygotowanym i wyschniętym podłożu). Przypomnienie zasad bezpieczeństwa przy posługiwaniu się ostrymi narzędziami. Indywidualna praca dzieci inspirowana w tle muzyką „nokturnów” (Nauczyciel jest osobą wspierającą, dyskretnie nadzoruje twórczą pracę). Uczniowie tworzą dowolną ilustrację lub abstrakcyjny układ plam, kresek, linii w zależności od wyobrażeń i odczuć związanych z wysłuchanymi utworami oraz omówionymi dziełami mistrzów. Próbują zobrazować zmieniający się nastrój w muzyce za pomocą różnorodnych zróżnicowanych dynamicznie kresek, plam, faktur.

- Prezentacja wykonanych „Nokturnów”, dzielenie się wrażeniami i spostrzeżeniami z wykonywanej pracy. Ewaluacja zajęć, dokańczanie zdania „Najbardziej podobało mi się, gdy...”.

Plan zajęć pozalekcyjnych „ Poszukuję – eksperymentuję – zdobywam” w obrębie projektu „ZANURZENI W OBRAZIE” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu Dom Kultury + Edukacja artystyczna

Temat spotkania: „ Powierzchnia obrazu jako aktywność”

Technika: kolaż, frotaż

Materiały: bloki, kolorowe papiery, gazety, kawałki materiałów tekstylnych, kredki woskowe, grafit, zasuszone liście, kora drzew, stemple, fragmenty desek, pióra, monety, gruboziarnisty papier ścierny, klej itp.

Pomoce: przestrzenne tablice przedstawiające różne rodzaje faktur, zdjęcia dzieł: J. Styralska „Święta Familia”, A. Górski-Rutkowska „Taras”, E. Max „Histoire naturelle”, K. Schwitters „Merz”

Cele zajęć:

Zainteresowanie dzieci tematem powstawania obrazu, jego, treścią, formą, strukturą.

Rozszerzenie kompetencji ucznia z zakresu ekspresji przez sztukę.

Pobudzenie naturalnej ciekawości dziecka i pragnienia poznawania nowych zagadnień plastycznych i swobodnego wyrażania własnych opinii.

Zachęcenie do wszechstronnych i kreatywnych działań.

Zainspirowanie dzieci, poprzez twórcze eksperymenty do formułowania wniosków i spostrzeżeń.

Umożliwienie uczniom swobodnego poszerzenia wiedzy i rozwijania praktycznych umiejętności.

Zachęcanie dzieci do podjęcia działalności twórczej posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni.

Przebieg zajęć:

- Wprowadzenie do zajęć. Nauczyciel zawiązuje dzieciom opaski na oczy. Następnie każdy uczeń otrzymuje do rąk tablice demonstracyjne przedstawiające różne rodzaje faktur. Zadaniem uczniów jest opisać powierzchnię, którą dotykają. Z pomocą nauczyciela dzieci wymieniają rodzaje faktur. Wspólnie formułują wniosek, że powierzchnia przedmiotu jest uzależniona od użytego materiału i techniki wykonania.
- Przypomnienie dzieciom na czym polegają techniki kolażu i frotażu (Kolaż to technika, która polega na przyklejaniu do podłoża różnych kawałków materiałów. Mają one zazwyczaj różną powierzchnię, wykorzystuje się kształt i kolor surowców. Często stosuje się wydzieranie, wycinanie, gniecie i naklejanie papieru. Technika frotażu polega na odbijaniu przedmiotów o wyraźnej fakturze na powierzchni papieru, np. Deski, monety itp. Wybrane przedmioty nakrywa się kartką papieru i pociera kredką woskową lub grafitem).
- Burza mózgów – „Jak przedstawić fakturę?”. Pod kierunkiem nauczyciela i zadawanych przez niego pytań dzieci ustalają, że fakturę można przedstawić za pomocą odpowiednio stawianych kresek, przez odcisnięcie przedmiotu na powierzchni, przez zastosowanie techniki frotażu i kolażu.
- Pokaz zdjęć dzieł: J. Styralskiej „Święta Familia”, A. Górskiej-Rutkowskiej „Taras”, E. Max-a

„Histoire naturelle”, K.Schwitters-a „Merz”.

- Uczniowie siedzą w kręgu i swobodnie wypowiadają swoje opinie na temat oglądanych reprodukcji. Opowiadają, co składa się na obraz, z czym im się kojarzą poszczególne elementy, co mogło zainspirować twórcę, co wpływa na odbiór negatywnych lub pozytywnych odczuć, co mogłoby znajdować się poza obrazem. Uczniowie próbują nazywać przedstawione na obrazie powierzchnie, opisywać faktury. Nauczyciel pyta dzieci, jakie emocje towarzyszą im, gdy oglądają poszczególne reprodukcje. (Ze względu na fakt, że uczniowie są w młodszym wieku szkolnym, nauczyciel musi naprowadzać dzieci licznymi, konkretnymi pytaniami, drążyć zagadnienie).
- Działanie praktyczne. Zadaniem uczniów jest wykonanie pracy przedstawiającej różną fakturę z połączeniem dwóch poznanych technik - kolażu i frotażu lub tylko jednej. Uczeń ma prawo wyboru. Temat pracy celowo nie zostaje podany. Mały artysta przedstawia fakturę obrazu tak jak czuje, jak chce. Dziecko przedstawia swoją wizję powierzchni kartki, tworząc bawi się różnymi materiałami, łączy je, ogląda, układa, zestawia, porównuje i eksperymentuje. Podczas działania uczniowie dzielą się wrażeniami, dyskutują, wymieniają materiałami.
- Ekspozycja wykonanych prac. Wspólna zabawa w wymyślanie tytułów do prezentowanych przez autorów kompozycji.
- Zakończenie zajęć.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY W PRACOWNI KONSERWATORSKIEJ pt.: „Kiedy obraz choruje...”

Autor: Dorota Giers-Lisowska, Piotr Żurawski

Czas: około 90 minut

Miejsce: pracownia konserwatorska Muzeum Regionalnego w Jaworze, sale wystawiennicze muzeum

Uczestnicy: dzieci klasa II

Cele:

Zapoznanie z pracą konserwatora

Przybliżenie funkcjonowania pracowni konserwatorskiej przy Muzeum Regionalnym w Jaworze

Przybliżenie podstawowych pojęć związanych z pracą przy konserwacji obrazu.

Pogłębienie rozumienia przez dzieci znaczenia ochrony dóbr kultury.

Zapoznanie uczniów z podstawowymi środkami i narzędziami używanymi podczas restauracji lub konserwacji dzieła sztuki.

Zapoznanie uczniów z procesem konserwacji wybranych obrazów znajdujących się na terenie Muzeum.

Pokazanie dzieciom przykładów różnych uszkodzeń i wybranych sposobów ich rekonstrukcji.

Ukazanie procesu przed przystąpieniem, w trakcie i po zakończeniu konserwacji obrazu.

Zapoznanie dzieci z podstawowymi środkami i narzędziami używanymi podczas restauracji zabytku.

W sposób praktyczny doświadczenia procesu rekonstrukcji dzieła.

Przybliżenie historii niektórych eksponatów odrestaurowanych na terenie pracowni a znajdujących się w Muzeum Regionalnym w Jaworze. Omówione prace konserwatorskie nad freskami, które zostały odsłonięte w kościele przyklasztornym w Jaworze.

Wzmacnianie percepcji.

Wzmacnianie koncentracji i uwagi w procesie odbioru obrazu. Kontemplacja obrazu.

Ćwiczenie umiejętności dostrzeżenia na obrazie i odwzorowania szczegółu.

Poprzez fragment kształtowanie umiejętności budowania całego obrazu.

Metody:

- Wykład - przybliżenie funkcjonowania pracowni konserwatorskiej, dookreślenie pojęć związanych z konserwacją obrazów oraz ich tworzeniem.
- Praca w dwóch grupach. Pierwsza grupa pracować będzie w pracowni druga w tym czasie w sali z ekspozycją czasową malarstwa współczesnego obrazów z kolekcji Muzeum w Wałbrzychu – dzieła z lat 70, 80 i 90. XX w., prace mistrzów, tj. Duda-Gracz, Beksiński i Nowosielski.
- Rozmowa dotycząca doświadczeń dzieci i ich przeżyć.
- Praca grupowa i indywidualna.

1. Przebieg zajęć:

2. **Przywitanie dzieci** z klasy II. Przybliżenie podstawowych zagadnień związanych z pracą w pracowni konserwatorskiej. Omówienie pojęć dotyczących restauracji dzieł sztuki. Wskazanie na różnicę pomiędzy pojęciem konserwacji a renowacji. Wyjaśnienie innych pojęć używanych potocznie. Rozmowa na temat wartości estetycznej i historycznej dzieła. Po co restaurator ratuje chore obrazy? Jakie to choroby trawią obraz? Jak można im

zapobiegać? „Dzięki takiej dziedzinie jak konserwacja zabytków ratujemy wartość artystyczną dzieła, utrzymujemy w dobrym stanie technicznym przez długi okres czasu. Konserwator kiedy pracuje nad obrazem, nie upiększa go, uzupełnia ubytki, retuszuje, rekonstruuje, nie może jednak zmienić oryginalnego dzieła”.

3. **Pokazanie dzieciom przykładów różnych uszkodzeń i wybranych sposobów ich rekonstrukcji** (np. punktowanie farbą olejną – zwracamy uwagę na różnicę pomiędzy farbą wodną a olejną). Omówienie kilku przykładów związanych z uzupełnianiem przy różnych rodzajach uszkodzeń, usuwania wcześniejszych przemalowań. Dzieci będą mogły zobaczyć jak czas działa na obraz oraz rozpoznać trwałość materiałów jakie artyści z dawnych epok używali do malowania. Rozmowa na temat podłoży.
4. **Pokazanie procesu** jaki potrzebny jest przed przystąpieniem do konserwacji obrazu: Dokładne rozpoznanie dzieła sztuki: autora, techniki jaką posługiwał się artysta, technologii oraz czynników historycznych, estetycznych mających wpływ na pracę. Przeprowadzeniu badań archiwalnych, historycznych tak, aby określić zakres pracy konserwatorskiej. Dzieci oglądają zdjęcia pierwotnej wersji obrazów, nad konserwacją których aktualnie pracuje się w pracowni. Umożliwienie porównania efektów.
5. **Przybliżenie postępowania w przypadku konserwacji obrazu**, na czym polegają zabiegi chemiczne np mające na celu wzmocnienie struktury obrazu, przywracając jego pierwotny wygląd. Jak usuwa się zanieczyszczenia z powierzchni dzieła np. przetarcie płótna.
6. **Pokazanie podstawowych środków i narzędzi używanych podczas restauracji zabytku.** (zwrócenie uwagi na zapach środków i wentylację w pracowni)
7. **Podział na grupy:** Jedna grupa pozostanie w pracowni, druga w tym czasie będzie mieć zajęcia w salach muzealnych. Grupy wymienią się, tak by każdy z uczniów zebrał określony zasób wiedzy i doświadczenia poprzez pracę nad zadaniami w pracowni konserwatorskiej i na terenie muzeum.

Grupa pozostająca w pracowni

Ochrona dóbr kultury, jak się dzieci dowiedziały w pierwszej części spotkania polega na zabezpieczeniu różnych dzieł sztuki przed zanieczyszczeniem, uszkodzeniem, zaginięciem. Zadaniem konserwatora jest ewidencja i restauracja, opracowanie dokumentacji, katalogowanie. Zadaniem dzieci będzie oczyszczenie fragmentu płótna. W sposób praktyczny doświadczenia procesu rekonstrukcji dzieła. Ponieważ przy jednym obrazie może pracować około 5 uczniów, w pracowni stworzone jest drugie stanowisko przy którym inni uczniowie będą przygotowywać podłoże obrazu do dalszej pracy, będą je gruntować. Grupy zobaczą również odrestaurowane obrazy, które znajdują się na terenie muzeum. Dzieci zostaną zapoznane z historią konserwacji tych obrazów. Omówione zostaną także prace konserwatorskiej nad freskami, które zostały odsłonięte w kościele przyklasztornym. Uczniowie będą mogli obejrzeć najstarsze obrazy w mieście.

Grupa mająca zajęcia na terenie sal z ekspozycją czasową malarstwa współczesnego obrazów z kolekcji Muzeum w Wałbrzychu – dzieła z lat 70, 80 i 90. XX w. Prace Duday-Gracza, Beksińskiego i Nowosielskiego.

W pierwszej części zajęć uczniowie wspólnie z prowadzącym uważnie oglądają obrazy. Ważne by dzieci mogły rozmawiać, zadawać pytania i uzyskać na nie odpowiedzi. Nie pomijając wyobraźni warto dzieciom pozwolić na skojarzenia, sugestie i inne odczucia oraz emocje. Prowadzący zwróci uwagę na konwencje sztuki współczesnej, realizm w malarstwie i symbolizm będący na pracach. Zwróci uwagę na tytuły obrazów. Następnie dzieci otrzymają czarno-białe reprodukcje eksponowanych w dwóch salach prac, które mają pewne braki. Zadaniem grupy jest wyobrażenie sobie, że oto muszą ratować obraz, który stracił kolor i niektóre jego fragmenty zostały zmasane. Dzieci stają się konserwatorami, którzy muszą odnaleźć dany obraz i uzupełnić swoje reprodukcje o brakujący fragment, patrząc uważnie na pierwotną wersję obrazu. Brak koloru na

przygotowanych planszach ma uruchomić percepcję dzieci, wyróżnić znaczenie barw na pierwotnym obrazie. Dzieci mają do dyspozycji ołówek i kreski i pracują przy obrazie, który jest właściwy dla reprodukcji, którą wylosują lub wybiorą. Prowadzący pomaga dostrzec szczegóły, zwraca uwagę na kontemplację obrazu.

- Po określonym czasie następuje **wymiana grup**. Grupy realizują te same zadania.
- **Zakończenie** następuje po tym jak obie grupy mogły uczestniczyć w obu przygotowanych warsztatach. Zajęcia kończymy podsumowaniem, zaproszeniem do zwiedzania ekspozycji czasowych i stałych w Muzeum oraz wspólnym oglądaniem prac dzieci.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY PLASTYCZNE pt.: „Ukryte na obrazie”

Autor: Lesław Kostulski

Czas: około 90 minut lub więcej w zależności od możliwości grupy

Miejsce: pracownia grafiki warsztatowej

Uczestnicy: dzieci klasa IV

Cele:

- Przybliżenie zadań ilustratorstwa i sposobów ich realizowania.
- Wywołanie przeżycia uczuciowego związanego z recepcją ilustracji.
- Budowanie wrażeń estetycznych.
- Wprowadzenie definicji symbolu.
- Zaznajomienie uczniów ze sposobami wypowiedzi przez określone znaki i symbole.
- Pogłębienie umiejętności rozróżniania komunikatów bezpośrednich i ukrytych.
- Przybliżenie ruchu artystycznego przełomu XIX/XX wieku związanego z secesją.
- Wskazanie na źródła, inspiracje secesji.
- Wskazanie na symbole i ich znaczenia w malarstwie zmieniające się na przestrzeni wieków.
- Odwołanie do metafor.
- Poszukiwanie prostych środków wyrazu dla ilustracji wiersza.

Materiały: Farby akwarelowe, papier akwarelowy, bloki techniczne, rysunkowe o dobrej gramaturze papieru, kredki, pędzle. Rzutnik, ekran, plansze z obrazami, projekcja multimedialna.

1. Przebieg zajęć:

2. Przywitanie. Wprowadzenie do tematu. Rozmowa o znakach używanych zamiast określeń werbalnych. Odwołanie do doświadczeń dzieci. Czerpanie z natury. Sposób wypowiedzi przez określone symbole, znaki. Omówienie świata symboli w otaczającej nas rzeczywistości – Znaki drogowe, informacyjne, loga, herby, znaki towarowe itp.
3. Sposoby komunikowania się swoistym językiem wypowiedzi, jak linia plama kolor poprzez uproszczenie formy – znaki, symbole pobudzające nastrój. Artyści odrzucają naśladowanie natury, sztuka posługuje się umownymi formami, w których dominuje dekoracyjność – symbolizm.
4. Ćwiczenie z cytryną. Prowadzący stawia przed dziećmi cytrynę: najpierw ją opisujemy: jaka jest? Potem przywołujemy skojarzenia. Przyporównujemy do emocji. Wstawiamy do określonej sytuacji.
5. Za pomocą jednego środka wyrazu. Przybliżenie uczniom możliwości wypowiedzi za pomocą kreski i koloru. Prowadzący rysuje różnego rodzaju linie (płaską, falowaną, ostrą) zadaniem dzieci jest próba określenia emocji, którą można zilustrować daną kreską. Uczniowie podają skojarzenia. Podobnie kolorem można opowiedzieć o emocjach, postawach, sytuacjach.

6. Przysłowia lub metafory. Prowadzący podaje określenie, uczniowie zgadują o jaką metaforę chodzi np. Igła w stogu siana.
7. Kolejne zadanie: Metafory wprost. Pytanie o dosłowne zilustrowanie metafory: dzielenie włosa na czworo. Uczniowie podają propozycje.
8. Odwołanie do malarstwa na przełomie wieków. Oglądanie plansz, ilustracji, zdjęć reprodukcji. Wskazanie na symbole, opowiadanie o ich znaczeniu odwołując się do czasów w których były przywoływane. Rozmowa z dziećmi na temat potrzeby artysty w ich używaniu. Przybliżenie ruchu artystycznego przełomu XIX/XX wieku związanego z secesją (w Polsce – Młoda Polska).
9. Prezentacja multimedialna. Odwołanie do malarstwa Bractwa Prerafaelitów – opowiadanie na obrazie, opowiadanie obrazem. Nawiązanie do pracy ilustratora. Prezentacja i omówienie ilustracji i projektów okładek wykonanych przez prowadzącego. Na ich podstawie analiza omówionych zagadnień z tematu symboliki zawartych w treści książek. Wskazanie na esencję tego co zawiera tekst. Dosłowności przedstawień i przekazów ukrytych. Zilustrowanie przykładem np.: Jasiu niósł książki. Książki były ciężkie Jasiu był bardzo niezadowolony z tego powodu – ile rzeczy trzeba przedstawić? Emocje Jasia, jego niezadowolenie, ciężar książek. Jak to przedstawić na ilustracji? A jak można namalować: „Wielkie uczucia przeżyte w skrócie” - odwołanie do zgromadzonych przez dzieci wiadomości.
10. Prowadzący czyta wiersz Agnieszki Frączek pt. „Arbuzy” i „Banialuki”. Rozmowa na temat wiersza. O czym opowiada. Zwrócenie uwagi na pisarską stronę przedstawienia dwóch postaw. Odwołanie się do obrazu ilustrującego wiersz.
11. Zadanie dla dzieci: próba zilustrowania wybranego wiersza.
12. Prezentacja prac oraz ich omówienie.
13. Podziękowanie dzieciom za przybycie na warsztaty. Zakończenie spotkania.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

Warsztaty plastyczne: „ Jak bajka wskoczyła do bajki ” przybliżenie powstania ilustracji książkowej

Autor: Magdalena Koziół-Nowak

Miejsce zajęć: Pracownia plastyczna/ świetlica szkolna

Odbiorca: uczniowie z klasy II

Czas zajęć: 2 godziny lub więcej

Materiały: kolorowe brystole, wycinanki, papier kolorowy A4, blok techniczny czarny, kredki

Bambino, kredki świecowe, kleje, nożyczki

Cele zajęć:

1. Przybliżenie zadań ilustratorstwa i sposobów ich realizowania.
 - Kształtowanie u dzieci zainteresowań czytelniczych i szacunku do książek.
 - Wywołanie przeżycia uczuciowego związanego z recepcją ilustracji.
 - Przybliżenie wiedzy na temat wykonywania ilustracji książkowych poszerzenie pojęć odnoszących się do procesu tworzenia obrazu książkowego.
 - Zapoznanie uczestników z procesem projektowania, tworzenia ilustracji, na przykładzie wybranych książek dla dzieci.
 - Tworzenie artystycznej przestrzeni dla dziecięcej wypowiedzi i ekspresji plastycznej.
 - Stymulowanie wyobraźni dziecka, poprzez łączenie różnych form wypowiedzi.
 - Doskonalenie sprawności manualnej uczniów.
 - Stymulowanie procesu projektowania własnych ilustracji.

1. Przebieg zajęć:

2. Przywitanie dzieci. Krótkie wprowadzenie, opowiadanie na temat rozkładówki, form kompozycyjnych tworzenia ilustracji. Zależności od tekstu jaki znajduje się na danej stronie książki. Przygotowania książki do druku. Rozmowa na temat pracy ilustratora, sposobów przedstawień różnych sytuacji, emocji. Odwołanie do symboli, przerysowania szczegółów. Omówienie narzędzi jakimi posługuje się w swojej pracy ilustrator.
3. Tworzenie własnej książeczki. Swobodna rozmowa z dziećmi na temat ulubionych książek, pytania za co je cenią, co się im w nich najbardziej podoba. Przywołanie dwóch znanych

uczniom bajek: „Czerwonego Kapturka” oraz bajki o Trzech Świnkach. Omówienie charakterystyki postaci, fabuły. Poszukiwanie wspólnego bohatera obu historii. Dzieci otrzymują przygotowane kolorowe książeczki składające się ze stron w trzech kolorach: czerwonych, różowych i czarnych ich zadaniem będzie zilustrowanie własnej bajki w której spotkały się postaci z obu przywołanych książeczek. Wilk jako postać główna będzie nadawać charakter tworzonej bajki. Dla zilustrowania książeczki dzieci otrzymują kredki, flamastry, kolorowy papier, ołówki, pastele.

4. Przerwa. W czasie przerwy dzieci będą mogli pooglądać przygotowane książki i ilustracje. Wspólne wyszukiwanie namalowanych ilustracji i ich druk w książce. Swobodna rozmowa z dziećmi.
5. Po zakończeniu pracy omawiamy wspólnie wykonane prace. Pytamy o dziecięce sugestie jakie pojawiły się w trakcie tworzenia. Jak kolorowe strony wpływały na tworzenie fabuły bajki. O czym opowiadają stworzone przez dzieci historie. Czy wilk w ich bajkach był złą czy dobrą postacią itp.
6. Zakończenie zajęć.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

Warsztaty artystyczno-teatralne pt.: „ANIMACJA FORMY” - obraz sceniczny tworzony za pomocą różnych środków wyrazu; ruch sceniczny budujący obraz

Autor: Magdalena Nowakowska

Miejsce: sala balowa Europejskie Centrum Młodzieży Euroregionu Nysa

Czas: 2 godziny

Grupa: klasa II

Zajęcia głównie opierają się na metodzie improwizacji w połączeniu z teatrem formy. Parateatralne ćwiczenia oraz drama prowadzona metodą Violi Spolin rozwijają umiejętność nazywania uczuć i potrzeb, pomagają zauważyć różnicę pomiędzy uczuciami rzeczywistymi i rzekomymi. Stawiają na otwieranie się w relacjach międzyludzkich, na zaufanie uczuciom a nie analizie intelektualnej, która niemal zawsze jest w opozycji do naszych głębokich, naturalnych odruchów. Zaletą tej metody jest to, że nie mówi się o tym, że w tym co robimy jest jakiś problem, że coś trzeba naprawiać lub zmieniać - gdy nie ma tych czynników, nasza głowa nie prowadzi wewnętrznych dialogów. Wyłącza się wewnętrzny krytyk: "a co będzie, jak to mi się nie uda?". Włączają się natomiast działania fizyczne i spontaniczność. Uruchamiają uczucia. Cała uwaga skoncentrowana jest na zadaniu do wykonania, w relacjach "reszta" wychodzi naturalnie i spontanicznie. Metoda ta opiera się także na stwarzaniu wspólnej platformy porozumienia.

Działalność teatralna metodą Violi Spolin pozwala młodemu człowiekowi zaufać uczuciom, rozwija twórcze myślenie, pamięć wzrokowo-słuchową. Pomaga poczuć przestrzeń sceniczną. Teatr formy rozwija wyobraźnię, pokazuje jak przedmioty użytku codziennego poprzez fantazję małego aktora, animatora ożywają, przeistaczają się z martwych przedmiotów w przedmioty, które mają uczucia, emocje, posiadają swój własny ruch.

Przebieg warsztatów:

- **Poznanie się:** wszyscy uczestnicy stają w kole i przedstawiają się, podając swoje imię kolejnej, stojącej z prawej strony osobie. „Podajemy” imię w różnych stanach emocjonalnych- radośnie, smutno, hałaśliwie, szybko, wolno, obojętnie.

Na podstawie tego ćwiczenia uczestnicy rozpoznają budowanie relacji, poprzez proste przedstawienie się - „podanie własnego imienia”.

Czas około 5 min

- **Lustro figuratywne:** uczestnicy dobierają się w pary, stają naprzeciwko siebie. Ruszają się powoli (całym ciałem lub tylko częścią: ręką, nogą, dłonią, stopom, palcem, można mrugać, ruszać brwią itp.), drugi gracz w tym czasie musi zrobić dokładnie tak samo, odwzorować ruch. Ruchy powinny być powolne, a ćwiczenie jest równe dla wszystkich – nikt nie powinien (przez cały czas) prowadzić.

Ćwiczenie uczy wzajemnej obserwacji, skupieniu na partnerze, wsłuchiwanie się we własne ciało i jego możliwości.

Wspólne budowanie obrazu figuratywnego, fizycznego.

Czas około 15 min

- **Lustro emocjonalne:** uczestnicy stoją w parach twarzą do siebie. Jeden gracz zaczyna mówić bełkotem z konkretną emocją (złość, szczęście, niepokój itp.). Druga osoba natychmiast kopiuje emocję uczestnika pierwszego i mówi we własnym bełkocie. Nie ma potrzeby kopiowania bełkotu drugiego uczestnika. Obaj muszą cały czas mówić, nie mogą robić przerw. Po 10 sekundach drugi uczestnik zmienia emocję a pierwszy natychmiast zaczyna go naśladować.

Rozszerzeniem tej formy teatralnej jest zagranie prawdziwej emocji przez jednego uczestnika np. siedzi bardzo zdenerwowany, drugi dosiada się na krześle vis a vis pierwszego, przychodząc z inną emocją np. jest rozluźniony, wesoły czy obojętny. Zadaniem drugiego jest wejście w stan emocjonalny pierwszego uczestnika bez słów.

Powyższe ćwiczenie ma uświadomić, jak ważna jest obserwacja drugiego partnera scenicznego, uszanowaniu jego nastroju i próba zrozumienia jego sytuacji emocjonalnej. Uczy uwrażliwienia na otoczenie i sytuację emocjonalną partnera/partnerów scenicznych. Wspólne budowanie obrazu emocjonalnego.

Czas około 15 min

- **Gra na odległość:** Dwóch uczestników stoi w pewnej odległości od siebie i odgrywa jak najnudniejszą scenkę na 4 kwestie. Potem każdy z nich wybiera określoną odległość, która ma dzielić ich od drugiej osoby i odgrywa ponownie tą scenkę zachowując dystans. Utrzymywanie odległości wydaje się automatycznie wpływać na emocjonalne zaangażowanie i ton głosu osoby. Kluczem do ćwiczenia jest określenie w myślach dystansu co do centymetra. Jedna osoba może wybrać metr, ale druga osoba może wybrać półtora metra.

To ćwiczenie uświadamia, jak ważna jest przestrzeń pomiędzy partnerami scenicznymi, jak buduje się obraz emocjonalnej relacji poprzez przestrzeń. Widzimy kilka interesujących konfliktów wynikłych z tego dodatkowego pół metra.

Czas około 15 min

- „**Szary papier**” co można zrobić z arkuszem szarego papieru. Zaczynając od tworzenia dźwięków, odgłosów przyrody (deszcz, wiatr, burza), szelestów i rytmów dotrzemy do wykorzystywania papieru do tworzenia plastycznych form. Jak z papieru zrobić koronę, krawat, czapkę, berło, ptaka, tego wszystkiego spróbujemy się razem dowiedzieć.

To ćwiczenie ma uświadomić ile niezwykłych, nieprzewidywalnych rzeczy można stworzyć ze zwykłej kartki szarego papieru. Jakim plastycznym jest materiałem, jak może się układać, zmieniać kiedy użyjemy naszej wyobraźni.

- **Postać zbiorowa:** Dzielimy uczestników na 3 grupy, każda z grup otrzymuje duże arkusze papieru technicznego, na którym wspólnie w grupie rysują twarz oraz dwie dłonie postaci. Każda z grup rysuje twarz w innym stanie emocjonalnym; smutną, wesołą, groźną.

Kiedy twarze są gotowe uczestnicy z poszczególnych grup biorą swoją twarz, długą, welurową płachtę każdy trzyma fragment tkaniny i wspólnie animują potężną postać zbiorową. Każda z grup powtarza zadanie. Postać porusza się według stanu emocjonalnego narysowanych twarzy.

To ćwiczenie uczy wspólnej pracy, dyscypliny scenicznej przy tworzeniu ruchu scenicznego, budującego obraz.

Podsumowanie zajęć. Wspólna refleksja na temat przeprowadzonych warsztatów i aktorskiej zabawy. Ważny czas dla odczuć dzieci ich ocenę, indywidualną wypowiedź. Podkreślenie, że same nasze ciało może być środkiem budowania przekazu. Ważne by dzieci dostrzegły, jak mało potrzeba elementów do stworzenia sytuacji scenicznej, teatralnej. Jeden środek wyrazu buduje przestrzeń, w której znajduje się również widz.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY DZIAŁAŃ TWÓRCZYCH

pt.: „W poszukiwaniu obrazu poza obrazem” - techniki monotypii w grafice, frottage

Autor: Piotr Kądziołka

Czas: około 90 minut lub więcej w zależności od możliwości grupy

Miejsce: park miejski, pracownia grafiki warsztatowej

Uczestnicy: dzieci klasa IV

Cele:

- Rozbudzanie ciekawości poznawczej.
- Gromadzenie doświadczeń zmysłowych, pogłębienie refleksji na temat dostrzeganych faktur, kolorów, zapachów, dźwięków.
- Rozwijanie i wspieranie spostrzegawczości, zwrócenie uwagi na rzeczy wcześniej niedostrzegane.
- Rozwijanie kreatywności i twórczego myślenia.
- Dostarczanie narzędzi rozbudowujących wypowiedź artystyczną.
- Poznanie i rozwijanie wypowiedzi artystycznej w technikach graficznych.
- Poznanie nowych pojęć związanych z grafiką warsztatową.
- Pobudzanie potencjału twórczego, podkreślanie indywidualizmu w twórczości.
- Wspieranie innowacyjnego podejścia do zadań prostych.
- Rozwijanie umiejętności nadawania formy pomysłom.
- Odkrywanie zasobów tkwiących obok nas, mogących stanowić bazę dla pracy twórczej
- Poznanie nietradycyjnych środków wyrazu wypowiedzi plastycznej.
- Budowanie przeżycia estetycznego.

Metody:

Wykład - przybliżenie funkcjonowania pracowni grafiki warsztatowej.

Praca w grupie oraz indywidualna w otwartej przestrzeni parku, w otoczeniu pracowni, w pracowni - poszukiwanie doświadczeń zmysłowych: dotyku, wzroku, węchu, słuchowych.

Rozmowa. Rozmowa kierowana. Refleksja własna uczestników.

Gromadzenie faktur, przenoszenie na papier o różnej gramaturze, przy pomocy różnych narzędzi rysunkowych.

Praca indywidualna: Tworzenie wypowiedzi własnej, kompozycji ze zgromadzonych faktur.

Pokaz – przybliżenie wybranych technik graficznych.

Efekty:

- Umiejętność dostrzegania możliwości tworzenia z wykorzystaniem elementów zaczerpniętych z natury oraz znajdujących się w najbliższym dziecku otoczeniu.
- Umiejętność rozpoznawania możliwości tkwiących w otoczeniu jako inspiracji dla twórczej pracy.
- Dostrzeganie rzeczy z perspektywy twórcy, wcześniej pomijane, niedostrzegane.
- Pogłębienie wiedzy na temat wybranych technik graficznych oraz warsztatu grafika.
- Poszerzenie wiadomości na temat wybranych pojęć związanych z grafiką warsztatową
- Pobudzenie do śmielszej wypowiedzi i kreacji artystycznej – wskazując na proste formy wypowiedzi i kreatywność.
- Umiejętność wykorzystania prostych elementów z otoczenia dziecka w jego pracy artystycznej.
- Umiejętność twórczego przetwarzania natury, tworzenie za pomocą technik frottaż,

monotypia, druk.

- Umiejętność wykorzystania nietradycyjnych środków wyrazu w wypowiedzi plastycznej.
- Poprzez doświadczanie różnego rodzaju materiałów tworzenie warunków dla przeżycia estetycznego.

Materiały: Papier pakowy lub brystol (papier o dużym formacie), bloki techniczne, bloki rysunkowe, papier ksero - (inne o różnej gramaturze), kredki, pastele, flamastry, ołówki, sznurki, tkaniny o różnej fakturze itp.

Przebieg zajęć:

1. Przywitanie grupy, wprowadzenie do tematyki projektu. Przybliżenie podstawowych celów zakładanych w realizacji poszczególnych warsztatów. Przedstawienie formy kubika na której uczniowie będą nanosić prace własne, impresje na temat poznawanych zagadnień itd.
2. Zabawy plastyczne z ciastoliną.
3. Wprowadzenie do grafiki: Zapoznanie dzieci z podstawowymi pojęciami: płyta, odbitka (rycina), rodzaje druku (wypukły, wklęsły, płaski, odrębne), podstawowe grupy technik, wskazanie na kilka technik graficznych (sucha igła, akwaforta, akwatinta, szablon, linoryt, drzeworyt). Pokazanie form zabezpieczania i przechowywania, „świadectwo autentyczności”
4. Orowadzenie po pracowni grafiki – warsztat pracy grafika. Zapoznanie dzieci z narzędziami: prasa drukarska, narzędzia do linorytu – rodzaje dłut itp.
5. Charakterystyka właściwości materiałów takich jak papier, karton, blacha. Poszukiwanie materiałów porowatych, możliwość mocowania i wykonywania odbitek.
6. Druk szablonami
7. Łączenie różnych materiałów – collage
8. „W poszukiwaniu obrazu” - Grupa wychodzi przed budynek pracowni. Za pomocą dotyku, węchu, wsłuchując się w odgłosy poszukujemy motywu na obraz. Wspólnie zastanawiamy się czym jest inspiracja dla artysty.
9. Poszukiwanie fragmentu – zwyczajny nie zwyczajny element – ukryta rzeczywistość natury. Poprzez dotyk kamienia, ławki, liści na trawie, kory drzewa staramy się poczuć i odczytać wrażenia. Chłód, wilgoć, szelest, chropowatość itd. Pytania dla grupy o możliwość zgromadzenia tych doświadczeń. W jaki sposób artysta może przenieść badane elementy na obraz: na papier, drzewo, płótno. Poszukiwanie odpowiedzi.
10. Grupa poproszona jest o wybranie z natury jednego elementu dostępnego na trawniku. Prowadzący zbiera wybrane przez dzieci: liście, kamyki, trawy, kamyki, kawałki kory itp. - zebrane elementy posłużą do zadania wykonanego po powrocie do pracowni.

11. Rozmowa na temat przenoszenia faktury: grupa otrzymuje papier o różnej gramaturze, kredki, pastele, grafity, różnej miękkości ołówki i wyrusza na poszukiwanie faktur. Przenosi strukturę przedmiotów i natury na kartki. Doświadcza możliwości różnych narzędzi pracy rysunkowej i graficznej. Dzieci poprzez własną aktywność odczytują zależności materiałów i efektu pracy. Poprzez kontakt indywidualny podchodząc do uczniów prowadzący odsłania techniczne możliwości kopiowania struktur przedmiotów wyodrębnionych przez dzieci.
12. Kiedy dzieci zgromadzą materiał, prowadzący pokazuje drugą metodę dokładnego przeniesienia struktury. Namoczony papier przykładamy do faktury i wciskamy gąbeczką. Na wypukłe części papieru nakładamy farbę rozwałkowujemy wałeczkiem.
13. Powrót do pracowni. Podsumowanie – okazuje się, że blisko nas jest bardzo duża ilość różnych kształtów, faktur, kopiować można bardzo wiele struktur. Zgromadzone przez dzieci prace tworzą swego rodzaju wzornik struktur, które można użyć do stworzenia obrazu, kolażu. Zestawienie frotazy daje fantazyjne efekty i może stanowić wyjście/bazę dla tworzeni obrazów.
14. Dzieci tworzą własne obrazy, komponują elementy, zestawiają, kolorują, dorysowują, podpisują, itp. Uczniowie tworzą swego rodzaju szkic zgromadzonych przeżyć. Nakleją na brystole/papier pakowy (inny o dużej powierzchni) – stanowiący powierzchnię obrazu.
15. Po wykonaniu zadania można powrócić do zebranych w pierwszej części spotkania liści, traw, kory itp. I pokazać uczniom technikę druku. Ułożenie na papierze kompozycji z tych materiałów, wkomponowanie sznurka, różnej faktury tkanin itp., naniesienie farby drukarskiej, dociśnięcie, odcisnięcie. Warto zaznaczyć, że ten rodzaj grafiki umożliwia użycie kilka razy tej samej matrycy, a także wykorzystanie kontrastów kształtów, faktur, wielkości itd.
16. Podsumowanie warsztatów. Zachęcenie uczniów do pracy domowej lub szkolnej z wykorzystaniem poznanych technik. Poszukiwanie obrazu poza obrazem, poprzez uważniejsze przyglądanie się temu co nas otacza, co do nas przemawia za pomocą kolorów, faktur, dźwięków itd.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY DZIAŁAŃ TWÓRCZYCH
pt.: „Obraz malowany zmysłami” - struktury wizualne na płótnie

Autor: Piotr Kądziołka

Czas: około 90 minut lub więcej w zależności od możliwości grupy

Miejsce: pracownia grafiki warsztatowej

Uczestnicy: dzieci klasa IV

Cele:

- Gromadzenie przez dzieci doświadczeń uruchamiających zmysł pamięci, wzroku, dotyku.
- Eksperymentowanie z farbami i mediami.
- Malowanie dłońmi, uruchamianie zmysłu dotyku.
- Gromadzenie wrażeń dotyczących różnych gatunków farb np. Farb kryjących.
- Wskazanie na wykorzystanie zalet i ograniczeń ludzkiego postrzegania.
- Pobudzenie kreatywności plastycznej.
- Definiowanie obrazu jako „wydarzenia wizualnego”.
- Gromadzenie wzrokowych i dotykowych doświadczeń.
- Wskazanie na różne funkcje obrazu.

Materiały: podobrazia minimum 100x70 (4/5 sztuk), różne rodzaje farb: akrylowe, olejne, witrażowe, tempery, akwarele, pigmenty, inne. Grube pędzle. Media.

Przebieg zajęć:

1. Przywitanie uczniów i wprowadzenie do zajęć warsztatowych. Rozmowa z dziećmi na temat tego, jakie mamy zmysły. Odwołanie się do doświadczeń uczniów, nawiązanie do różnych sytuacji, w których potrzebny jest nam zmysł słuchu, węchu, dotyku, smaku.
2. Zapoznanie z materiałami plastycznymi potrzebnymi w dalszej pracy warsztatowej. Rozmowa na temat różnych gatunków farb, pigmentów, technik ich wykorzystania.
3. Poznawanie zmysłów – zmysł obserwacji. Proponowane zadanie realizowane jest w parach. Dzieci proszone są o narysowanie portretu kolegi.
4. Zmysł pamięci. Tym razem uczniowie rysują portret z pamięci.
5. Pozbawienie zmysłów. Kolejnym krokiem jest narysowanie portretu z zamkniętymi oczami.
6. Wspólnie z dziećmi omawiamy prace, pytamy o doświadczenia i wrażenia. Trudności na jakie napotkały. Co sprawiło im największą trudności. Co zaskoczyło.
7. Zmysł dotyku. Kolejnym zadaniem jest praca na płótnie. Zadanie najlepiej przeprowadzić w grupach. Rozmiar płótna powinien być duży, nie mniejszy niż B1. Uczniowie wykorzystują do zadania zgromadzone farby, pigmenty, farby witrażowe, inne, tak aby doświadczyć ich struktury, możliwości, za ich pomocą uruchomić zmysłu. W kolejności realizowane są zadania:

- malowanie farbami na płótnie nie używając pędzli – odcisk ręki – kompozycja wspólna
- malowanie palcami wymyślonych postaci na płótnie kompozycja wspólna
- malowanie konturowe na płótnie bezpośrednio z tubki
 - Uczniowie po skończeniu pracy oglądają je. Wspólnie je omawiamy. Prowadzący zwraca uwagę na formę, fakturę, stronę wizualną i eksperymentalnych fragmentów powstałych obrazów. Dzieci pytane są o doświadczenia, przeżycia i wrażenia. Postrzeganie kontrastu form. Poszukiwanie cech wspólnych. Wskazanie na różne funkcje obrazu.
 - Podsumowanie i zakończenie warsztatów.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY DZIAŁAŃ TWÓRCZYCH

pt.: „Jak ogień, woda, powietrze i ziemia”

Obrazy MixMediowe i elementy tworzenia gobelinów, obrazów tkanych i plecionych

Autor: Renata Kostulska

Miejsce zajęć: Pracownia Działań Twórczych

Odbiorca: uczniowie z klasy IV

Czas zajęć: 2 godziny lub więcej

Cele:

1. Dostarczanie narzędzi dla poszerzenia wypowiedzi artystycznej uczniów.
2. Zapoznanie uczestników warsztatów z mediami – techniczną formą przygotowania lub zakończenia pracy malarskiej, rysunkowej lub innej.
3. Poznawanie nowych pojęć związanych z tworzywami artystycznymi.
4. Gromadzenie doświadczeń związanych z wykorzystaniem mediów malarskich.
5. Zapoznanie uczniów z techniką tworzenia obrazów mix-mediowych.
6. Zapoznanie uczniów z obrazami tkanymi i plecionymi.
7. Zapoznanie z charakterystyką malarstwa krajobrazowego. Przybliżenie ujęć i w zależności od przedstawień oraz motywu obrazowanego (sztafaż, marina, weduta).
8. Pejzaż, jako inspiracja: formy i elementy natury, zjawiska atmosferyczne, pory roku, działanie światła.
9. Interpretacja własna tematu, poszukiwanie własnych wypowiedzi artystycznych – ekspresja twórcza.
10. Eksperymentowanie z mediami, różnego rodzaju farbami, materiałami umożliwiającymi tworzeniu kompozycji plastycznej.
11. Budowanie nastroju na obrazie za pomocą różnych środków wyrazu.
12. Przypomnienie wybranych pojęć plastycznych: faktura, kolaż, kompozycja.
13. Zapoznanie uczestników z narzędziami niezbędnymi do tworzenia obrazów tkanych i plecionych.
14. Przybliżenie technik i procesu powstania gobelinów.
15. Umożliwienie nabywania doświadczenia i umiejętności pracy z krosnem tkackim.
16. Poznawanie nietradycyjnych środków wyrazu wypowiedzi plastycznej.
17. Budowanie przeżycia estetycznego.

Materiały: Tektury na podkłady do pracy, klej wikol lub inny (mocniejszy), drobne elementy do tworzenia kompozycji (cekiny, muszelki, śrubki, nakrętki, patyczki, tasiemki, sznureczki, guziki itp.), farby plakatowe, tempery, brokaty (do wykończenia pracy), media różnego rodzaju w tym do wykorzystania podczas tworzenia i kończenia prac, pędzle, talerzyki do mieszania farb, szary papier, włóczki, muliny. Przygotowana projekcja dotycząca charakterystyki malarstwa krajobrazowego. Plansze edukacyjne – pejzaż (ze względu na porę dnia, ekspresyjny, „poetycki”, zjawiska atmosferyczne itp.).

Przebieg warsztatów

1. **Przywitanie.** Swobodna rozmowa na temat dotychczasowych warsztatów realizowanych w ramach projektu, sprawdzenie zakresu zgromadzonej wiedzy, doświadczeń. Swobodna ocena uczestników na temat poszczególnych spotkań, refleksja dzieci.
2. **Wprowadzenie do tematu zajęć.** Krótkie omówienie podstawowych produktów zwanych mediami służącymi do uzyskania dobrej konstrukcji artystycznej obrazu - media do farb olejnych, akrylowych, akwarelowych (rozcieńczalniki, werniksy, żywice, podkłady, płyny maskujące, preparaty do odtłuszczania, guma arabska, fiksatywy, pasty, media do ochrony obrazów, itp.). Przypomnienie wiadomości o podłożach na których pracuje artysta malarz.
3. Możliwości wykorzystania przeróżnych materiałów w tworzeniu obrazów mix-mediowych. Krótkie opowiadanie o recyklingu artystycznym, prezentacja prac. Wskazanie na obrazy tkane, plecione, gobeliny, arrasy, makramy itp. formę tworzenia za pomocą nitki, wełny, sznurków.
4. **Projekcja** ilustrująca prace artystyczne odnoszące się do tworzenia gobelinów, narzędzi niezbędnych w pracowni tkackiej. Pokazanie jak pracuje się na krośnie.
5. **Burza mózgów.** Dzielimy uczestników na cztery zespoły, które otrzymują karteczki z napisem: ogień, woda, powietrze, ziemia. Każdy z zespołów opracowuje skojarzenia odnoszące się do czterech żywiołów. Następnie przedstawiciel/grupa odczytuje swoje propozycje (można dodać skojarzenia innych uczestników zajęć).
6. **Projekcja:** Opowiadanie na temat 4 rodzajów pejzaży: naturalistyczny/topograficzny (codziennosc, egzystencja), ekspresyjny (ruch, dynamika, kolor), impresyjny (pora dnia), poetycki (opowiadający).
7. **Przyporządkowanie.** Próba wybrania i przypisania do danego żywiołu przedstawionych ujęć pejzażu. Np. Ziemia może stanowić ujęcie naturalistyczne, powietrze – ujęcie impresjonistyczne, ogień – ekspresyjne, a woda – poetyckie.
8. **Praca indywidualna - aranżacja obrazu.** Zadaniem uczestników poszczególnych grup jest w wybranej perspektywie czterech żywiołów przedstawienie pejzażu z wykorzystaniem dostępnych materiałów (w tym mediów, farb, papieru i drobnych elementów takich jak guziki, śrubki, muszelki, cekiny, a także różnej grubości sznurków, włóczek, koronek itp.). Ochotnicy z grup otrzymują także krosna, na których mogą spróbować utkać fragment obrazu. Ważne by w każdej grupie dzieci mogły eksperymentować z dostępnymi w pracowni mediami (tworzenie spękań, gruntowanie, lakierowanie, nakładanie werniksów, wykańczanie pracy brokatem – po prostu eksperymentowanie z dostępnymi mediami).

9. **Zakończenie, podsumowanie zajęć.** Rozmowa na temat pracy nad obrazem mix-mediowym i obrazem tkanym, wynikłych trudności. Dzielenie się wrażeniami. Podsumowanie i zachęcenie do pracy tymi technikami tworzenia obrazów.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

WARSZTATY DZIAŁAŃ TWÓRCZYCH **pt.: „Obraz w tańcu malowany”**

Autor: Renata Kostulska

Czas: około 90 minut lub więcej w zależności od możliwości grupy

Miejsce: park miejski, pracownia grafiki warsztatowej

Uczestnicy: dzieci klasa II

Forma warsztatów skoncentrowana jest na ruchu i ekspresji ruchowej, jest przedwstępem do tworzenia obrazu inspirowanego tańcem i muzyką, którą dzieci będą tworzyć podczas zajęć pozalekcyjnych (temat pracy: „Marzenia jak motyl tańczące”). Istotnym jest tutaj proces a nie wytwór końcowy. Ekspresja ruchowa i poznanie różnych gatunków w muzyce, a także doświadczanie ruchu, jego animacja, a także muzycznego akcentu, rytmu w tworzeniu znaków graficznych. Ważnym jest tworzenie przeżycia emocjonalnego i gromadzenie doświadczeń zmysłowych związanych z malowaniem dłońmi. Uwaga skoncentrowana jest także na pracy grupowej, ponieważ wszyscy tworzą przy jednym stole. Dzieci są uwarunkowane niejako zachowaniem innych, swoim wpływają na rówieśników. Poprzez swobodę ruchów, zabawę, nieskrępowanie w ubiorze, oraz dostęp do dużej ilości farb mogą doświadczać nowych sposobów wyrażania siebie, pokonywania wewnętrznych oporów i barier np. przed pobrudzeniem się, oceną. W bezpiecznej przestrzeni pracowni jest czas na wyłamanie się z konwencji poprawnie wykonywanych prac.

Cele:

- a. Wskazanie na możliwość łączenia ruchu, koloru, dźwięku w procesie twórczym.
- b. Inspiracja muzyką, dźwiękiem.
- c. Zapoznanie z twórczością Edwarda Degas'a. Zwrócenie uwagi na różnicę pomiędzy malowaniem tańca a tworzeniem obrazu w tańcu.
- d. Aktywizacja wszystkich zmysłów w procesie twórczym.
- e. Przybliżenie dzieciom różnego rodzaju gatunków w muzyce (muzyka klasyczna, rozrywkowa, dziecięca itp.).
- f. Tworzenie sytuacji włączającej muzykę w proces tworzenia obrazu.
- g. Ekspresja dzieci przy muzyce – swobodne i grupowe tańce przy muzyce (muzyka klasyczna, rozrywkowa, dziecięca).
- h. Poznanie i nauka fragmentu tańca – menueta.
- i. Łączenie ruchu ze słowem i dźwiękiem – śpiewanie piosenek i włączanie do tego ruchu.
- j. Impresja artystyczna – tworzenie kompozycji z nałożenia wykreślanych rytmicznie znaków.
- k. Zabawy opierające się na ruchu rąk i całego ciała w trakcie malowania i rysowania – wykorzystanie naturalnego ruchu uczniów w procesie malowania i rysowania.
- l. Włączanie przeżyć emocjonalnych uczestników warsztatów inspirowanych muzyką w proces łączenia ruchu i koloru na płaskiej powierzchni obrazu.
- m. Animacja obrazu ruchem - wykreślanie pracy rysunkowej i malarskich w ruchu.
- n. Relaks przy muzyce.
- o. Gromadzenie doświadczeń zmysłowych, pogłębienie refleksji na temat inspiracji muzyką.
- p. Dostarczanie narzędzi rozbudowujących wypowiedź artystyczną. Pozawerbalna komunikacja.
- q. Swobodna wypowiedź dzieci z uwzględnieniem potrzeby ruchu.

Materiały: Szary papier, farby plakatowe, tempery, pędzle - grube, pastele olejne, farby dla dzieci do technik witrażowych, taśma do przymocowania papieru, wycinanki. Plansze edukacyjne lub inne reprodukcje z malarstwem J. Venera, P. Bruegela, B. Lustyka, obrazów przedstawiających sytuacje

osób tańczących lub grających na różnych instrumentach, obrazy inspirowane muzyką itp. Powiązane z tematem.

Proponowana muzyka: Air – J. S. Bach, Ballade – Andre Rieu; Marche pour la ceremonie de Turcs - J.B. Lully; Menuet Luigi Rodolfo Boccherin; Piosenki zespołu dziecięcego „Fasolki”, z filmu „Madagaskar” i „Akademia Pana Kleksa”; Muzyka rozrywkowa, inna według uznania prowadzącego.

Przebieg zajęć:

- **Przywitanie grupy.** Krótkie podsumowanie dotychczasowych warsztatów, wyszczególnienie i powiązanie eksponowanych elementów dotyczących Obrazu oraz procesu jego tworzenia.
- **Wyobraźnia i inspiracja.** Dzieci poproszone są o wygodne położenie się, zamknięcie oczu i wsłuchanie w utwór Jana Sebastiana Bacha. Po wysłuchaniu rozmawiamy o wrażeniach dzieci. Czy w wyobraźni muzyka przywołała jakieś obrazy? Jeśli tak, to jakie? Czy utwór J. S. Bacha był inspirujący? Czy któreś z dzieci słucha takiej muzyki, czy się z nią wcześniej zetknęło? Jeśli tak to gdzie? Może było w filharmonii, na koncercie? Ważne by wyróżnić na tym etapie ten rodzaj muzyki i pozwolić na swobodną wypowiedź grupy.
- **Rozmowa na temat malarstwa inspirowanego muzyką i tańcem.** Pokazanie obrazów, na których przedstawione są osoby grające na instrumentach (*np. J. Verner*) lub tańczące (*np. P. Bruegela*). Obrazów inspirowanych muzyką (*np. Obrazy B. Lustyka inspirowane muzyką F. Chopina*) itp. Przybliżenie charakterystyki twórczości Edwarda Degas'a. Zwrócenie uwagi na różnicę pomiędzy malowaniem tańca a tworzeniem obrazu w tańcu.
- **Ekspresja ruchowa do muzyki** Jeana Babtisty Lully. Zachęcamy grupę by wyobraziła sobie, że została zaproszona na bal u króla, wszyscy poproszeni są do tańca. Przy takim tańcu jaką mamy pozycję ciała. Dopasowujemy kroki do rytmu, szukamy właściwej postawy ciała -swobodna interpretacja dzieci.
- **Wspólny taniec.** Nauka fragmentu menueta lub poloneza.
- **Ekspresja ruchowa – stawianie znaków graficznych.** Dzieci wybierają sobie pastele i do jednego z wcześniejszych utworów stawiają rytmicznie znaki graficzne obchodząc stół na którym znajduje się szary papier. Rysują raz prawą, raz lewą ręką. Zmieniamy rytm poprzez odpowiednie utwory (wyróżniając rodzaje artykulacji w muzyce: legato, staccato portato)
- **Taniec inspirowany różnymi gatunkami muzycznymi.** Odchodzimy od stołu, tańczymy w rytm różnych utworów muzycznych. Ruszamy się w dowolny sposób po całej powierzchni sali.
- **Animacja ruchu.** Zmiana muzyki (*muzyka z filmu „Akademia pana kleksa”*) – do ruchu dołączamy słowa. Śpiewamy i ruszamy się, naśladujemy ruchem zwierzęta.

- **Relaks** do wybranego utworu. Wyciszenie.
- **Malujemy szerokimi pędzlami.** Dzieci stawiają różne znaki graficzne wsłuchując się w spokojną muzykę. Praca w grupie
- **Doświadczenie koloru, rytmu, ruchu.** Dzieci wybierają kolor w zależności od utworu – muzyka z akcentami afrykańskimi np. żółty, muzyka irlandzka – np. Zielony, Flamenco – np. czerwony itp. Nie narzucamy jednak koloru, lecz pytamy dzieci o ich wrażenia. Ruchy dłoni, rąk i całego ciała „malują” rytm muzyki kolorem, który wybierze grupa. Uczniowie poruszają się swobodnie wokół stołu, słuchają muzyki, stawiają różne znaki graficzne palcami, całą dłonią, zakreślając okręgi mniejsze, większe, w zależności od potrzeby, itd.
- **Indywidualna ekspresja.** Grupa odchodzi od stołu – każdy uczestnik ma teraz możliwość sam zatańczyć przy stole malując obraz w tańcu.
- Dzieci myją ręce. Oczekujący na resztę grupy mogą tańczyć z szarfami (wstążeczki, bibułki)
- **Podsumowanie.** Zasiadając w kręgu pytamy dzieci o wrażenia, refleksję, ocenę. Ważne by pozwolić na uporządkowanie emocji. Wyróżniamy formę przeprowadzonych warsztatów tak, aby odróżnić je od wcześniejszych zajęć. Można zaznaczyć, że czasami ważny jest również czas, w którym tworzymy i to, czego się uczymy w trakcie malowania.

Nawiązanie do pracy, którą dzieci będą tworzyć w szkole. Zachęcenie do słuchania muzyki, tańczenia. Tworzenia obrazów inspirowanych ruchem i dźwiękiem.

- **Zakończenie. Pożegnanie dzieci.**

Proponowana bibliografia: Prace Doroty Dziamskiej - Edukacja przez ruch. Formuła „Malarstwa emocjonalnego” Adama Plackowskiego (*"Placek" Stowarzyszenie Animacji i Rozwoju Malarstwa Emocjonalnego w Sztuce i Terapii*). Metody wykorzystywane w terapii ekspresywnej.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

TYTUŁ WARSZTATU DZIAŁAŃ TWÓRCZYCH: „W poszukiwaniu obrazu poza obrazem”

Autor: Renata Kostulska

Czas: nieograniczony

Miejsce: pracownia plastyczna

Uczestnicy: dzieci klasa II

Cele:

- Badanie struktury obrazu oraz procesu: od zamysłu, przez realizację po efekt końcowy;
- Poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Jakie są składowe obrazu i co oznaczają jego poszczególne części? Jaka jest materialna forma obrazu?
- Analiza Obrazu: interpretacja kompozycyjna, kolorystyczna, organizacja przestrzenna, światło;
- Wzbogacenie dzieci o nowe pojęcia plastyczne: perspektywa, kadr, plany na obrazie, kompozycja;
- Poszukiwanie Obrazu w przestrzeni poza obrazem, badanie miejsca, „materialności obrazu”;
- Poszukiwania dotyczące odbioru: Jak wygląda obieg obrazu? Gdzie będzie/ gdzie jest wystawiany? Jak może być umiejscowiony widz wobec obrazu?
- Próba poszukiwania odpowiedzi na pytanie: czy każdy może być twórcą? Kto to jest twórca?
- Analiza treści: opowiadanie obrazem, opowiadaniem artysty (poszukiwanie przedstawień, kodu, tworzenie znaczeń, refleksja);
- Zdefiniowanie koncepcji własnego obrazu;
- Budowanie wypowiedzi za pomocą jednego środka wyrazu lub w przypadku ograniczonych środków;
- Poznawanie nowych technik (frottage), nowych form wyrazu;
- Uruchamianie wielu zmysłów w twórczym myśleniu i działaniu;
- Rozwijanie komponentów twórczego myślenia, myślenia dywergencyjnego;
- Poszukiwanie inspiracji;
- Rozbudzanie wyobraźni;
- Tworzenie warunków dla przeżycia estetycznego;
- Poszukiwań osobistych odniesień w procesie świadomego tworzenia obrazu;

Materiały: Bristol dla każdego dziecka, papier ksero A4 (ryza), pastele olejne, grafity różnej miękkości, ołówki, farby tempery/akryle/plakatówki, tusze kolorowe, węgiel rysunkowy, lakier do utrwalenia pracy, gumki, pistolet do kleju, klej, nakrętki po napojach, korki, inne elementy, które można wykorzystać jako uchwyty do komponowanej szuflady. Albumy, reprodukcje, ilustracje, gazety z malarstwem.

PRZEBIEG WARSZTATÓW:

- **Przywitanie** i wprowadzenie dzieci w cele projektu, przedstawienie idei wspólnych spotkań, rozbudzenie ciekawości i wzmocnienie motywacji.
- **Prezentowanie tematu warsztatów:** „W poszukiwaniu obrazu poza obrazem”: Spotkanie rozpoczyna się od bajkowego zegara i opowiadania o tym jak wypadł z rąk starego zegarmistrza i się rozsypał. Każdy z fragmentów jest jedynie częścią zegara jednak bez niego zegar nie będzie mógł odmierzać czasu. Dlatego też każda śrubka i przekładka, każdy fragment mechanizmu jest na wagę złota. Zbierając go z ziemi zegarmistrz krok po kroku tworzy na nowo Bajkowy Zegar.

Opowiadanie i pierwsze zadanie: „A oto rozpoczyna się nasza bajka. Bajka o powstawaniu obrazu, poszukiwaniu i odnajdywaniu go. Obraz jak zegar składa się z wielu części. Rozwiązując zadania dowiemy się czym jest i jak powstaje, gdzie go szukać zanim jeszcze zostanie namalowany czy narysowany. Przed wami znajduje się biały duży bristol, z ilu stron można na niego popatrzeć? Spróbujcie obejść go dookoła, poszukajcie” - dzieci poszukują odpowiedzi (zaskakujące jak jest ich wiele). Okazuje się, że nie tylko z boku, w pionie i poziomie, na skos, po przekątnej, na wspak, ale i pod, nad, z dołu, góry, leżąc, z wysokości, rozciągając się jak kot, lub z perspektywy żaby, żyrafy, zamykając oczy itd, itp. Perspektyw jest bardzo wiele, wyobraźnia dziecięca podpowiada rozwiązania.

- **Cd opowiadania i drugie zadanie:** „Zegarmistrz w swojej pracowni ma bardzo dużą wąską, dębową komodę z szufladami. W jednej trzyma tarcze i wskazówki, w innej małe i duże śrubki, w jeszcze innej zębate koła, które napędzają mechanizm. W pracowni zaprzyjaźnionego malarza

również stoi komoda, jest wysoka, kolorowo ubrudzona od farb, stara. Malarz trzyma w niej różne rzeczy. Narysujcie proszę wysoką na całą kartkę komodę z siedmioma szufladami”. Dzieci na brystolu w pionie rozrysowują komodę.

- **Cd. opowiadania i trzecie zadanie:** „Wiatr przywiał artyście pod nogi białą kartkę, malarz ją podniósł, przyglądną się uważnie, schował do szuflady, lecz nie potrafił przestać o niej myśleć”
- Dzieci otrzymują białe kartki A4. Taka zwykła biała kartka może się okazać wyjątkowym narzędziem w rozpoznawaniu nie tylko swoich zdolności jako twórcy, ale również dookreślaniu tematu obrazu, poszukiwaniu inspiracji, gromadzeniu doświadczeń pomocnych w jego budowaniu.

Pierwsza szuflada to poszukiwanie:

- **dźwięku** – „Czy z kartki papieru może powstać instrument? Czy kartka papieru może wydać dźwięk, Czy uda się za pomocą kartki stworzyć akompaniament do piosenki?”. Dzieci poszukują dźwięków, przez rozdzieranie kartek, gniesienie, szuranie, pukanie w nią itp. Następnie zadaniem dzieci jest za pomocą kartki (dzieci mają wybór: gazety, kartony, serwetki, papier śniadaniowy itp) pokazać ciszę, słoneczny dzień, letni wietrzyk. „Czy uda się narysować za pomocą jednej kreski: szelest liści w parku?” - dzieci rysują w swojej szufladzie szelest liści.
- **dotyku** – technika frottage – „Za pomocą kartki papieru poszukamy „dotyku”. Kartka papieru jest gładka, podłoga też wydaje się gładka, a ściana? Przyłożmy kartkę papieru, weźmy ołówki i przetrzyjmy nimi po kartce. Ściana zostawiła ślad. Ściana ma fakturę, którą udało się nam przenieść na kartkę. Poszukajcie więc dalej. Szukajcie ciekawych faktur, przenieście to wrażenie na kartkę. Zapamiętajmy je na papierze”. Dzieci „zbierają” faktury a potem umieszczają je w szufladzie - wycinając fragmenty, tworzą kompozycje.
- **ruchu** – „Ślad buta na kartce, przeciągnięta tasiemka umaczana w kolorowym tuszu, skacząca gąbka. Bez ruchu pędzla nie byłoby obrazu. Ruch pozostawia ślad, ruch tworzy kształty, stwórzmy ruchem kształt: ruchem zamaszystym, ruchem delikatnym jak piórko, ruchem drobnutkiem jak biegnąca przed kotem myszka, ruchem ciężkim jak przenoszony z miejsca na miejsce kamień”. Dzieci tworzą malarskie doświadczenia ruchu.
- **smaku** – „Jak smakuje kolor? Czy kolor ma smak? Oczywiście farby nie są do jedzenia, chociaż mówimy, że mamy barwy ciepłe i zimne, a kolor może być ogórkowy, malinowy, bananowy. Proszę spróbujcie w swojej szufladzie namalować najśłodszy smak, dla was najsmakowitszy”. Dzieci dodają do szuflady malarskie interpretacje smaku.

Druga szuflada – pomysły

„Kartka z szuflady przemówiła do artysty – opowiedz mną proszę o tym co były, co jest, co będzie”. Dzieci tworzą za pomocą kartki opowiadanie na temat przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości.

Trzecia szuflada – temat i tytuł

„Každy obraz ma swój temat: są pejzaże, portrety, martwe natury, ważne zdarzenia, abstrakcje, sytuacje...”-dzieci oglądają reprodukcje, albumy, gazety z obrazami różnych artystów, rozmawiamy, pozwalamy dzieciom na swobodną refleksję. Zwrócenie uwagi na tytuły obrazów oraz ich tematy. Przejście do kolejnego zadania. Dzieci losują tytuły i otrzymują różnej wielkości ramki wycięte z czarnego kartonu, zadaniem uczniów jest poszukanie miejsc w pracowni, które wyodrębnione ramką mogą pasować do tytułu jaki wylosowały - przedstawienie i uzasadnienie. „W szufladzie trzeciej znajduje się też luneta. Kiedy patrzymy przez nią z jednej strony, widzimy rzeczy bardzo oddalone, kiedy patrzymy z drugiej rzeczy przybliżają się, widoczne stają się szczegóły. Zwińcie kartki papieru, zróbcie swoje lunety i udajcie się w poszukiwaniu tematu dla swojego obrazu. Szukajcie fragmentu, lub całości. Przyglądajcie się rzeczom z bliska i z daleka. Z dołu, z góry z boku...”. Zadaniem dzieci będzie w szufladzie zapisanie pomysłu na obraz, lub tytułu obrazu.

Czwarta szuflada – miejsca na obraz

Tworzymy cztery grupy. Zadania dla poszczególnych grup brzmią:

- Zaprezentujcie sytuację, w której dwóch artystów spotkało się w galerii przed obrazem trzeciego artysty i o czymś rozmawiają. Reszta grupy również jest w galerii, co robi?
- Druga grupa: W pokoju na ścianie wisi obraz, mama nie jest z niego zadowolona i chce się go pozbyć, dla taty jest to obojętne, a dzieci przywiązały się bardzo i trudno byłoby się z nim rozstać. Jak przekonać mamę żeby nie wyrzucała obrazu?
- Trzecia grupa: Na strychu od wielu, wielu lat, a może od pokoleń, leży stary obraz. Gdyby obraz umiał mówić co by powiedział? Gdyby umiał pisać czy napisałby list, o czym i do kogo?
- Grupa czwarta: Licytacja obrazu – w licytacji biorą udział...? Jaki obraz wystawiony jest na aukcji?”

Dzieci przedstawiają scenki

Piąta szuflada - emocje

„Obraz potrafi wyrażać wiele emocji. Kolor potrafi opowiedzieć o smutku, radości. Kształt o wojnie, pokoju. Faktura o delikatności lub szorstkości. Obraz tak naprawdę nie jest płaski, potrafi być jak „płachta na byka”, opowiadać o tajemnicach rozplływających się we mgle”. Dzieci pozostają w grupach:

- I grupa maluje swoje emocje. Tworząc wspólny obraz gdzie każdy jego fragment to emocje poszczególnych dzieci „tu i teraz” - kształt papieru, na którym tworzą dzieci to okrąg.
- II grupa – dostaje pogniecioną kartkę papieru, jej zadaniem jest wykorzystać ją do stworzenia obrazu o wojnie i pokoju – kształt papieru, na którym tworzą dzieci to kwadrat.
- III grupa – rysuje obraz pt.: mgła (rysowany węglem) – kształt papieru, na którym tworzą dzieci to trójkąt.
- IV grupa otrzymuje polecenie narysowania emocji jakie towarzyszą, kiedy patrzysz przez dziurkę od klucza do zamkniętej szuflady – kształt papieru, na którym malują dzieci „dziurka od klucza”

Szósta szuflada - o mnie

Przed dziećmi zgromadzonych jest wiele materiałów, gazety, kartony różnej grubości, kartki papieru, papier szary, pakowy, tektura falista, cieniutkie papiery bibułkowe, pergamin, kalka techniczna itp. Zadaniem dzieci jest wybrać ten rodzaj kartki, który najlepiej o nich opowiada. Opowiedzieć o sobie za pomocą kartki. Aby dzieciom ułatwić prowadzący może rozpocząć to zadanie. Następnie dzielimy kartkę na tyle kawałeczków ile jest nas w grupie (można papier pociąć, podrzeć – w dowolny sposób i różnej wielkości) i rozdajemy innym. Wymieniamy się fragmentami. Z otrzymanych fragmentów tworzymy w szufladzie kompozycję. Chwila refleksji na temat bycia w grupie, na temat nas samych i wpływu na innych. Wpływu innych na nas.

Ostatnia szuflada

Podsumowanie zgromadzonych w szufladach doświadczeń - „Ostatnia szuflada przeznaczona jest tylko dla twórcy/artysty, jest zamknięta na kluczyk. - Pytanie do dzieci: - Czy każdy może być twórcą/artystą? Czy każdy może namalować obraz? Gdzie można znaleźć obraz poza obrazem? Co potrzeba do jego stworzenia? O czym jeszcze nie mówiliśmy? O czym zapomnieliśmy?”. Będzie to zadanie domowe, narysowanie, namalowanie, wyklejenie z różnych materiałów swojego obrazu, zawarcie w nim treści, nadanie mu tytułu, opowiedzenia o tym co nas zainspirowało, co jest dla nas ważne by się tym podzielić.

Na zakończenie przyklejamy „uchwyty” (zakrętki, koreczki itp.) do szuflad.

Podziękowanie dzieciom, za wytrwałą pracę, i zaangażowanie.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

Warsztaty integracyjne dla dzieci z klasy II i IV biorących udział w projekcie realizowanych w trakcie wernisażu prac rysunkowych pt.: „Portret”

TYTUŁY WARSZTATÓW: ” Portretowany” oraz „Ukryte w plamie”

Autor: Zuzanna Łobuś-Czuban

Miejsce: Foyer Teatru Miejskiego i pracownia plastyczna

Czas: bez ograniczeń

Grupa wiekowa: Klasa II i IV

Materiały: Białe i kolorowe brystole, suche pastele, pastele olejne, tusz, blok techniczny A3 lub inne kartki o grubszej gramaturze, szary papier, gumka do mazania, farby akwarelowe, pędzelki, pojemniki na wodę.

Zajęcia przygotowane zostały jako spotkanie integracyjne, wspólne dla obu klas uczestniczących w projekcie. Celem podstawowym przygotowanych warsztatów jest umożliwienie dzieciom nawiązania relacji i dzielenie się własnym doświadczeniem artystycznym. Wspólna twórcza zabawa, którą inicjuje temat powiązana jest nowymi technikami rysunkowymi i malarskimi (suche pastele, akwarela).

Przebieg warsztatów:

- **Przywitanie** wszystkich przybyłych gości, dzieci, rodziców, osoby zaproszone.
- **Uroczyste otwarcie wystawy** – krótkie wprowadzenie przybliżające technikę powstania prac, rozmowa o „Portrecie” i osobach portretowanych. Portret to ludzie, historie, emocje. Omówienie szczegółów budujących obraz, o osobach, które zostały sportretowane.
- Zachęcenie przybyłych gości do obejrzenia przygotowanej ekspozycji.
- **Podział dzieci na grupy** i pary tak, aby uczeń z klasy IV mógł pracować z młodszym dzieckiem z klasy II. Ze względu na swobodę, część dzieci będzie pracować w foyer teatru druga część w pracowni plastycznej pod opieką instruktora, realizując przygotowany scenariusz.
- Grupa w pracowni plastycznej realizuje scenariusz pt.: „Ukryte w plamie”, w Foyer Teatru Miejskiego warsztat pt.: „Portretowany”.

Celem nadrzędnym warsztatów jest integracja dzieci, poprzez wspólną pracę nad tworzeniem obrazu nawiązywanie bezpośrednich relacji uczestników projektu. W przypadku scenariusza „Portretowany” dzieci pracują na jednej płaszczyźnie nad jednym tematem. Podczas realizacji zadania pt.: „Ukryte w plamie” tworzą indywidualne prace lecz proces tworzenia dyktowany jest przez osoby w parze. Drugie ćwiczenie z tego tematu łączy dzieci w pary poprzez wspólne malowanie lecz bez porozumiewania się za pomocą słów.

Wprowadzenie do warsztatów pt.: „Ukryte w plamie”. Grupa, która będzie pracować w pracowni plastycznej to pary składające się z uczniów klasy II i IV. Każda z par siada na przygotowanym wcześniej stanowisku (poduszki do siedzenia, przybory do rysowania, malowania). Uczestnicy poproszeni są o przywitanie się, przedstawienie w parach swoich imion. Dzieci siadają plecami do siebie.

Zadanie pierwsze: Każdy z uczestników warsztatów losuje wcześniej przygotowane na kartkach A3 plamy/kleksy (mogą być przygotowane przez dzieci z pracowni plastycznych). Zadaniem dzieci jest podawanie sobie na przemienne komend dotyczących tego, co mają narysować. Znana dzieciom forma zabawy została tutaj zmieniona, ponieważ w tym przypadku poszukiwanie kształtów ukrytych w przygotowanej strukturze plamy zostaje narzucone przez partnera zabawy. Z jednej strony nadal dominującym aspektem jest wyobraźnia, z drugiej komunikat, który pochodzi z zewnątrz i prowadzi w tym procesie. Zabawa plastyczna trwa tak długo, aż kartka papieru zostanie zapełniona.

Zadanie drugie: Uczniowie siadają tym razem na przeciwko siebie. Otrzymują kartkę formatu A3 i za pomocą szerokich miękkich pędzli moczą papier, a następnie tworzą wspólną pracę przy pomocy dwóch kolorów, przy czym każde dziecko w parze ma inny kolor. Wspólne malowanie odbywa się w milczeniu i słuchaniu wybranego utworu muzycznego (muzyka spokojna), który stanowi inspirację dla tworzonej pracy w technice „mokre w mokrym”. Cel tego zadania odnosi się do współpracy niekierowanej słowem, lecz ruchem i kolorem, powstałymi na mokrym podkładzie formami, które stanowią inspirację. Muzyka w tym wypadku prowadzi, a nakładana i rozpluwająca się farba przeciera szlak dla kolejnego ruchu, który wykonuje drugi uczestnik. Tak powstałe kompozycje, przenikania się farb tworzą fantazyjne struktury - obrazy, będące efektem wspólnej pracy uczniów.

Wprowadzenie do warsztatów pt.: „Portretowany”. Grupa, która będzie pracować w Foyer Teatru Miejskiego to pary składające się z uczniów klasy II i IV. Uczestnicy poproszeni są o przywitanie się, dobranie się ucznia młodszego ze starszym, przedstawienie w parach swoich imion, oraz wysłuchanie wprowadzenia dotyczącego tematu zajęć jakim jest „Na balu u króla”. Dzieci siadają w parach na podłodze przy arkuszach kolorowego brystolu, oraz kompletach pastelów suchych i olejowych.

Zadanie: Każda para dzieci ma za zadanie narysowanie na dużym arkuszu papieru portret rzeczywisty lub wymyślony uczestników „balu u króla”. Dzieci mają za zadanie wspólnie w parach omówić kompozycje obrazu, formę, treść i kolorystykę. Dominującym aspektem jest wyobraźnia i kreatywne myślenie, z drugiej strony rozwijanie umiejętności wspólnej pracy nad jednym obrazem.

Wspólne podsumowanie na Foyer: Dzieci spotykają się na foyer i mają okazję przedstawienia swoich prac, obejrzenia ich, skomentowania. Następuje podsumowanie, pytania o wrażenia z warsztatów. To również czas na wspólne spotkanie z rodzicami, nauczycielami, zaproszonymi gośćmi, poczęstunek. Jeszcze raz obejrzenie prac prezentowanych na wystawie.

Uwagi: W czasie wspólnego rysowania prowadzący czuwa nad techniczną stroną, jest gotowy na podpowiedzi, sugestie, przede wszystkim na udzielanie odpowiedzi na pytania dzieci. Kontakt z artystą jest tu cenny i warto pozwolić uczestnikom warsztatów na swobodną wypowiedź, bezpośredni kontakt z prowadzącym.

Scenariusz przygotowany w ramach projektu: „Zanurzeni w obrazie” dofinansowanego przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programu „Dom Kultury+. Edukacja artystyczna”

Mateusz Ryczek – scenariusz zajęć Pt.: „Zagraj mi, Pinokio”

Uczestnicy: klasy II–VI, ok. 20 osób

Czas realizacji: 90 min

Cele:

- Uwrażliwienie na otaczające dźwięki i zaintrygowanie ich bogactwem
- Wprowadzenie elementarnych sposobów tworzenia charakterystyki dźwiękowej określonej przestrzeni
- Otwarcie wyobraźni na kreację muzyczną, mającą na celu stworzenie audialnego, niewerbalnego opisu wydarzeń zainspirowanych literaturą dziecięcą
- Odkrywanie piękna i atrakcyjności w dźwiękach tak zwanego ambientu (elementy sound designu)
- Kształtowanie umiejętności tworzenia i doboru efektów dźwiękowych w sposób umożliwiający ich komunikatywny przekaz sugerujący konkretną przestrzeń i sytuację.

Materiały i pomoce:

- Stanowiska komputerowe z programem Cubase LE.
- Stanowiska komputerowe zaopatrzone program graficzny
- Karta dźwiękowa i mikrofon
- Biblioteka brzmień, składająca się z sampli potrzebnych do realizacji zadania muzycznego (szczegółowy opis w części II).
- Rzutnik multimedialny.
- Sprzęt audio umożliwiający prezentację kompozycji muzycznych
- Wydrukowana lista pięciu scen/wydarzeń na podstawie książki Pinokio Carla Collodiego (ZAŁĄCZNIK1 - LISTA)

Uwagi:

- *Scenariusz zawiera sugestie na temat przeprowadzenia zajęć w przestrzeni niezaopatrzonej w sprzęt komputerowy.*
- *Autor zachęca do opracowania własnych list scen/wydarzeń na podstawie innych przykładów literatury dziecięcej. Autor nie określa również limitu wiekowego, ponieważ możliwe jest przeprowadzenie zajęć na podstawie lektur gimnazjalnych, licealnych a także z wykorzystaniem dowolnie wybranych innych dzieł literackich.*

Przebieg zajęć:

Część I – wprowadzenie

1. Wprowadzenie

Uczestnicy zajęć zbierają się w sali, w której odbywają się zajęcia. Prowadzący rozpoczyna pogadankę o otaczających nas dźwiękach. Wyjaśnia dzieciom, że brzmienia, które je otaczają są

często niezwykle złożone.

Treści:

- Nasze otoczenie jest przepelnione dźwiękami.
- Każdy z tych dźwięków można nagrać
- Dysponując nagraniami (samplami) można je na nowo poukładać, tworząc nawet najbardziej fantazyjną i niemożliwą sytuację (jak np. przemianę Pinokia w Osła z Zabawkonii)
- Otaczające nas dźwięki także mogą być muzyką, w szczególnym przypadku przez nas kształtowaną poprzez cyfrowe przetwarzanie dźwięków.

Kolejnym elementem wprowadzenia jest przypomnienie określonych scen z treści lektury *Pinokia*, będące wstępem do działań warsztatowych. Są to kolejno:

3. Wyrzeźbienie Pinokia przez Dżepetto
5. Wewnątrz wieloryba
6. Pajac w teatrze lalek
7. Przemiana Pinokia w Osła w Zabawkonii
8. Cudowna przemiana Pinokia w chłopca

Rozmowa z dziećmi:

- Co możemy usłyszeć w tych scenach? Co możemy sobie wyobrazić?
- Które z wyobrażonych dźwięków danej sceny są interesujące i dlaczego?
- Które z dźwięków danej sceny mogą być śmieszne?
- Które dźwięki są niezbędne i decydują o tym, że jesteśmy w stanie daną scenę rozpoznać? (podkreślenie konieczności czytelności przekazu, dźwięki stają się semantycznym nośnikiem informacji, dla dzieci intuicyjnie rozumiana jest możliwość odgadnięcia sceny na podstawie dźwięków – następane pytanie)
- Gdybyś miał rozwiązać zagadkę: *który utwór opisuje scenę 1/2/3/4 lub 5?* na które dźwięki zwróciłbyś szczególną uwagę?
- Która scena jest głośna, która jest cicha? Czy sceny mogą łączyć głośne i ciche dźwięki?
- Jakie dźwięki mogą brzmieć w tle sceny 1/2/3/4 lub 5?
- Jakie dźwięki będą na pierwszym planie sceny 1/2/3/4 lub 5?
- Jakie elementy dźwięków otoczenia możemy dodać w dowolny sposób? (np. miauczenie kota w pierwszej scenie)
- Jakie elementy nie będące dźwiękami otoczenia można użyć w celu charakteryzowania sceny i pogłębienia jej wyrazu (np. dźwięki instrumentów muzycznych).

Część II – Działania warsztatowe

1. Obsługa programów

Wykładowca przechodzi do głównej części zajęć – do działań warsztatowych.

Uczestnicy zostają podzieleni na pięć zespołów. Każdy z zespołów otrzymuje jedną scenę, wybraną w drodze losowania. Prowadzący, wykorzystując rzutnik multimedialny, pokazuje sposób obsługi programu graficznego.

Możliwe jest wykorzystanie dowolnego programu graficznego, np. darmowego Sumo Paint dostępnego online lub programu Tux Paint dostępnego na licencji freeware.

Następnie, prowadzący przechodzi do wyjaśnienia sposobu pracy w programie montażowym Cubase LE. Prezentuje listę przygotowanych uprzednio sampli dźwiękowych, zawierających efekty

powiązane ściśle z treścią scen (np. odgłos fal morza – scena 2) oraz elementy dowolne (np. miauczenie kota – scena 1) i czysto muzyczne (np. kilka taktów orkiestry smyczkowej lub partii gitary o określonej ekspresji).

Prezentowany jest sposób montażu dźwięków, ich szeregowanie oraz symultaniczność. Pokazywany jest sposób dynamicznego uporządkowania kompozycji poprzez ustawienie poziomów głośności poszczególnych ścieżek (lub nawet automatyzację, jeżeli grupa ma doświadczenie w pracy z programami montażowymi).

Prowadzący zachęca uczestników do nagrywania swoich własnych dźwięków, np. naśladowanie wiatru lub próby beat-boxingu, które mogą stać się cennym i oryginalnym elementem kompozycji. Wykładowca podkreśla, że realizm nie jest celem pracy muzycznej, najważniejsza jest artystyczna wypowiedź.

Ostatnim elementem jest nakładanie efektów z wykorzystaniem wtyczek VST. Jeżeli mamy z do czynienia z grupą niedoświadczoną (statystycznie jest największe prawdopodobieństwo pracy z taką grupą), należy zaprezentować ich możliwości, a podczas pracy warsztatowej wspomóc technicznie, by obsługa plugin'ów nie stanowiła przeszkody dla twórczej kreacji. Prezentowana jest możliwość aproksymowania przestrzeni poprzez zastosowanie reverbu i deley'a, stworzenie interesujących rezultatów brzmieniowych poprzez transpozycję (pitch shift), zastosowanie filtrów zaporowych i grzebieniowych (efekt dźwięków „zza ściany”) oraz innych według uznania.

Uwagi

Realizacja scenariusza jest możliwa w sali niewyposażonej w sprzęt komputerowy takim wypadku prace plastyczne mogą zostać wykonane w dowolnej, wybranej przez nauczyciela technice.

Zadanie muzyczne może być zrealizowane jako tworzenie własnych kompozycji muzycznych zagranych na „instrumentach” będących dostępnymi przedmiotami w otoczeniu dzieci. Uczestnicy tworzą w grupach „partyturę” utworu opisującego określoną scenę, dzielą się zadaniami. Np. jedna osoba szura przedmiotami naśladowując piłę (scena 1), druga osoba naśladuje odgłosy drewnianych stuknięć, trzecia za pomocą własnego głosu udaje dźwięki wiatru, ect. „Partytura” jest tutaj kluczowa i niezwykle ważna, ponieważ porządkuje czasowy przebieg kompozycji. Dzieci układają akcję muzycznej improwizacji. Wyzwaniem jest naśladowanie określonych odgłosów za pomocą dostępnych przedmiotów.

2. Realizacja zadań

Model pracy: 2 grupy pracują nad zadaniem muzycznym, pozostałe 3 grupy nad zadaniem muzycznym. Po połowie czasu przeznaczanego na zadania następuje zamiana.

Prace plastyczne

Uczestnicy zajęć tworzą prace plastyczne indywidualnie, każdy przy osobnym komputerze. Praca plastyczna przedstawia wylosowaną scenę, zatem każdy członek określonego zespołu rysuje tę samą scenę, oczywiście indywidualnie i oryginalnie.

Gotowe prace zostają zapisane. Praktycznie i wygodnie jest zapisywać prace plastyczne w jednym folderze na twardym dysku sieciowym. Pomocna może być również jednolita numeracja (prace grupy pierwszej zapisywane pod kolejnymi oznaczeniami 1.1, 1.2, 1.3 itd.), ponieważ

automatycznie porządkuje ona tematycznie prace, co będzie bardzo pomocne przy ich prezentacji na końcu zajęć.

Prace muzyczne

Kompozycje są tworzone w zespołach – każdy zespół tworzy wspólnie jedną pracę, opisującą audialnie wylosowaną scenę.

Czas trwania stworzonego utworu powinien wynosić od minuty do około dwóch. Oczywiście zależy to od indywidualnych potrzeb zespołu i może się wahać, jednakże zaproponowany czas jest optymalny ze względu na ramy czasowe zajęć.

Prowadzący, korzystając ze swojego doświadczenia, w szczególny sposób czuwa podczas nagrywania własnych dźwięków przez zespoły, kontrolując bezpośrednio ten proces, ponieważ jest on zawsze newralgicznym elementem zajęć z powodu konieczności dbania o wiele szczegółów obsługi technicznej.

Gotowe kompozycje zostają zapisane przez prowadzącego w bezstratnym formacie .WAV lub .AIF na dysku sieciowym. Istotne jest ponumerowanie prac zgodnie z wylosowanymi numerami scen, aby sprawnie przeprowadzić ostatni punkt zajęć – prezentację efektów pracy warsztatowej.

3. Omówienie i prezentacja efektów pracy warsztatowej

Uczestnicy zajęć zbierają się w jednym miejscu przez ekranem rzutnika. Następuje omówienie kompozycji oraz demonstracja stworzonych utworów. Symultanicznie, za pomocą rzutnika, prowadzący prezentuje prace plastyczne. Ponieważ na jedną kompozycję charakteryzującą daną scenę przypada kilka prac plastycznych, można kompozycję zapętlić (jeżeli jest aforystyczna).

Uczestnicy odgadują która scena jest prezentowana muzycznie i plastycznie, co nie powinno być trudne.

Kompozycje i prace plastyczne można wysłać uczestnikom zajęć drogą mailową, skopiować na pamięć zewnętrzną (pendrive) lub nagrać na płytę CD i wręczyć na pamiątkę.

Uwagi

Zamiast komercyjnego programu Cubase Le można na zajęciach wykorzystać program Audacity, który jest na licencji freeware. Niestety, nie dorównuje on programowi Cubase ani tkwiącymi w nim możliwościami, ani łatwością obsługi, jednakże może okazać się pomocną alternatywą podczas zabawy w kompozytorów w domu.

Przydatne strony:

Alternatywny program dla Cubase Le:

<http://audacity.sourceforge.net/?lang=pl>

Darmowe programy graficzne:

<http://tuxpaint.org/>

<http://www.sumopaint.com/www/>

Program Sumo Paint jest dostępny on-line i ma ograniczoną wersję darmową oraz rozbudowaną komercyjną. Przeprowadzenie zajęć na podstawie tego scenariusza jest możliwe przy wykorzystaniu wersji darmowej.